

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1958

ANDRA KAMMAREN

Nr 13

9—11 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 9 april

	Sid.
Svar på fråga av fröken Elmén ang. avtal om s. k. tjänstetidsbefordran inom skolväsendet	5
Svar på interpellation av fru Ewerlöf ang. lärarutbildningen på det husliga området.	7

Fredagen den 11 april

Svar på fråga av herr Henning Nilsson i Gävle ang. uppskov med förflyttningen av tobaksfabriken i Gävle till Malmö	13
Svar på interpellationer av:	
herr Ekström i Iggesund ang. översyn och omarbetning av de deklara- tions- och redovisningsblanketter, som fastställts för beskatt- ning av film, m. m.	15
herr Eliasson i Stockholm ang. gällande bestämmelser om begräns- ning av domares möjligheter att åtaga sig privata uppdrag	17
herr Ståhl ang. ändring av gällande bestämmelser i lagen med vissa föreskrifter vid hyresregleringens upphörande	20
Vid remiss av propositioner rörande försvaret	22
Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken	28
Övergång till helt statlig drift vid gruvor och tillhörande anläggningar inom Västerbottens län	40
Fortsatt giltighet av lagen ang. rätt för Konungen att i vissa fall med- dela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.	45
Avgifter vid exploatering av grus- och stentäkter.	49
Interpellationer av:	
fröken Elmén ang. vården av unga människor vid ålderdomshem tillsammans med äldre kronikerfall	52

	Sid.
herr Rimås ang. utvidgad granskning av räkenskaperna för Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	52
herr Helén ang. åtgärder i samband med föreslagen annullering av leveranser av jagarna Lappland och Värmland samt minfartyget Älvsborg	53

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 9 april

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 41, ang. civilförsvarsstyrelsens avlöningsstat (gemensam omröstning)	3
— nr 61, ang. ferieresor för husmödrar (d:o)	4
— nr 62, ang. statsbidrag till Föreningen Fruktdrycker (d:o)	4

Fredagen den 11 april

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 13, om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen ang. ändring i lagen om församlingsstyrelse, m. m.	28
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 67, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementet	28
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 36, ang. den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken	28
— nr 38, ang. ändrad tid för avdrag vid inkomsttaxering för ränta å kvarstående skatt	40
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 10, om övergång till helt statlig drift vid gruvor och tillhörande anläggningar inom Västerbottens län	40
— memorial nr 11, ang. ändring i avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän, m. m.	45
— utlåtande nr 12, om fortsatt giltighet av lagen ang. rätt för Konungens att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m., jämte i ämnet väckta motioner. .	45
— nr 13, om fortsatt giltighet av valutalagen	49
— nr 14, om årlig utgivning av en utförligare matrikel över riksdagens ledamöter	49
— nr 15, om utarbetande av en plan för olika lösningar av en ombyggnad av riksdagshuset	49
— memorial nr 17, ang. användande av riksbankens vinst för år 1957	49
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 14, om avgifter vid exploatering av grus- och stentäkter	49
— nr 15, om obligatorisk vägbelysning m. m.	52
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 12, rörande anslag till Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan	52

Onsdagen den 9 april

Kl. 14.00

§ 1

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 41, 61 och 62 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

I:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 41)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 176 och II: 199, i vad de berör förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för civilförsvarsstyrelsen som förändrades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1958 förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för civilförsvarsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1958/59:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	569 500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	58 500
3. Vissa pensionskostnader, <i>förslagsvis</i>	5 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 271 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	228 000
Summa kronor	2 132 000;

c) till *Civilförsvarsstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 2 132 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 176 och II: 199, i vad de berör förevarande anslag, beslutat att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ur personalförteckningen för civilförsvarsstyrelsen avföra en kontorsbiträdestjänst i Ao 5;

b) godkänna följande avlöningsstat för civilförsvarsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1958/59:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	569 500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	58 500
3. Vissa pensionskostnader, <i>förslagsvis</i>	5 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	1 197 860
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	222 740
Summa kronor	2 053 600;

c) till *Civilförsvarsstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 2 053 600 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 115 Ja och 108 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med .. 86 Ja och 61 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller ..... 115 Ja och 108 Nej, sammanräkningen

visade ..... 201 Ja och 169 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 61)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 216 och II: 268 samt I: 163 och II: 186, sistnämnda bägge motioner såvitt nu är i fråga, till *Ferieresor för husmödrar* för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 163 och II: 186, såvitt nu är i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 216 och II: 268 till *Ferieresor för husmödrar* för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 775 000 kronor.

Sedan denna voteringsproposition blivit uppläst, skedde omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 119 Ja och 106 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, ha-

de utfallit med .. 88 Ja och 59 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller ..... 119 Ja och 106 Nej, sammanräkningen

visade ..... 207 Ja och 165 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

3:e omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 62)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 89 och II: 79 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att med bifall till motionerna I: 89 och II: 79 till *Bidrag till Föreningen Fruktdrycker* för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Efter uppläsning av denna voteringsproposition verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 96 Ja och 124 Nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med .. 72 Ja och 74 Nej, vadan, då därtill

lades andra kammarens röster eller ..... 96 Ja och 124 Nej, sammanräkningen

visade ..... 168 Ja och 198 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 2

Meddelande om grundlagsändring

Herr talmannen meddelade, att Kungl. Maj:t till riksdagen överlämnat en skrivelse angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående viss grundlagsfråga. Av denna skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr statsministern Tage Erlander att i andra kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav överlämnade herr talmannen ordet till hans excellens herr statsministern *Erlander*, som uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen av den 28 mars 1958 angående viss grundlagsfråga, så lydande:

Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående viss grundlagsfråga; givet Stockholms slott den 28 mars 1958.

I skrivelse den 21 mars 1958, nr 126, har riksdagen anmält, att riksdagen vid slutlig prövning antagit av 1956 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaget förslag till ändrad lydelse av § 22 mom. 2 regeringsformen.

Kungl. Maj:t vill härmed giva riksdagen till känna, att Kungl. Maj:t denna dag låtit genom allmän kungörelse utfärda den beslutade grundlagsändringen.

GUSTAF ADOLF

/Ingvär Lindell

Uppläsningen åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 3

Justerades protokollen för den 25, den 26 och den 28 nästlidna mars.

§ 4

Svar på fråga ang. avtal om s. k. tjänstetidsbefordran inom skolväsendet

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Fröken Elmén har frågat om jag är i tillfälle att meddela vad anledningen är till att det förra våren träffade avtalet om s. k. tjänstetidsbefordran ännu inte föranlett beslut här om inom skolväsendet.

Mitt svar är följande.

Bestämmelser om tjänstetidsbefordran har meddelats i kungörelsen 1957: 628, som utkom från trycket den 6 december 1957. Bestämmelserna skall dock lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1957.

Ett stort antal befattningshavare inom skolväsendet fyller förutsättningarna för tjänstetidsbefordran redan från och med bestämmelsernas ikraftträdande den 1 juli 1957. Beslut om dylik befordran meddelas, där ej annat särskilt bestämts, av den myndighet som har att besluta om löneklassplacering för vederbörande tjänsteman.

Beträffande den del av skolväsendet, som är underställd överstyrelsen för yrkesutbildning, torde beslut om tjänstetidsbefordran ha meddelats i samtliga fall, där dylik befordran hittills kunnat komma i fråga.

Beträffande skolöverstyrelsens ämbetsområde innebär bestämmelserna om tjänstetidsbefordran, att beslut rörande befattningshavare inom folkskolan skall meddelas av vederbörande skolstyrelse, medan skolöverstyrelsen har att fatta beslut beträffande befattningshavare vid övriga skolformer. Överstyrelsen har hittills fattat beslut i omkring 250 fall. Inkomna ärenden om tjänstetidsbefordran, som ännu inte föranlett beslut av överstyrelsen, utgör ett tiotal.

Beträffande den befattningshavarkategori, för vilken det ankommer på den lokala skolstyrelsen att pröva ärende

Svar på fråga ang. avtal om s. k. tjänstetidsbefordran inom skolväsendet

om tjänstetidsbefordran, synes beslut ha fattats inom det övervägande antalet skoldistrikt i fråga om det stora flertalet aktuella ärenden. I vissa större skoldistrikt har dock, enligt vad jag inhämtat, några beslut om tjänstetidsbefordran ännu inte meddelats. Anledningen härtill har från något håll uppgivits vara, att man ännu inte hunnit gå igenom hela materialet och att man vill besluta beträffande samtliga hittills aktuella ärenden på en gång för att i ett sammanhang kunna verkställa den retroaktiva löneutbetalningen.

Eftersom inom folkskoleväsendet beslut skall fattas av ett stort antal lokala myndigheter och då vissa speciella svårigheter kan beräknas uppkomma vid tillämpning av förevarande bestämmelser på skolans område, där särregleringar i många fall gäller, har skolöverstyrelsen beslutat utfärda vissa anvisningar för tillämpningen av ifrågavarande kungörelse. Dessa anvisningar har självfallet inte kunnat färdigställas utan åtminstone en kortare tids erfarenheter av de nya bestämmelsernas tillämpning. Arbetet med anvisningarna har nu fortskridit så långt, att de torde kunna utfärdas inom den närmaste tiden.

Jag vill emellertid understryka, att något hinder för skolstyrelserna att besluta om tjänstetidsbefordran, innan skolöverstyrelsens anvisningar utkommit, givetvis inte föreligger. Det stora flertalet fall torde också vara av den art, att någon tveksamhet vid författningsbestämmelsernas tillämpning inte behöver råda.

Härefter anförde:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min enkla fråga. Det gläder mig att anvisningarna nu snart tycks vara färdiga. Efter vad jag förstår är det tillämpningsanvisningarna som man här väntar på. Det har

förefallit dem som arbetar inom skolan egendomligt, att man inom det arbetsområdet inte har kunnat klara av denna s. k. tjänstetidsbefordran, fastän den började tillämpas redan i december i en hel del verk. Det skulle inte behöva ta så lång tid att utfärda dessa anvisningar.

Nu säger statsrådet att man måste ha viss erfarenhet för att kunna utarbeta anvisningarna. Jag trodde att anvisningarna skulle vara till för tolkningen av kungörelsen och att därför inte erfarenheten skulle vara utslagsgivande, utan att man omedelbart skulle få anvisningarna. Kungörelsen är tillämplig retroaktivt från den 1 juli 1957. Nu har det gått nio, snart tio månader, för vilka kungörelsen alltså kommer att få retroaktiv verkan. Jag vet inte om det inte också kan ha ogynnsam effekt i beskattningshänseende att så stora belopp kommer på en gång.

Konstaterandet att skolstyrelserna självfallet får betala ut denna tjänstetidsbefordran och att det i de flesta fall inte skulle vara tveksamt, hur kungörelsen skall uppfattas, skulle kunna göra att skolstyrelserna i större utsträckning än de har gjort kan sätta i gång med att betala ut dessa belopp. Jag tänker närmast på Göteborg, där jag vet att bl. a. cirka 150 småskollärare och cirka 100 övningslärare är berörda av kungörelsen.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag vill bara erinra den ärade interpellanten om att det i kungörelsen över huvud taget inte förutsatts att några anvisningar skulle utarbetas. Det är ett exempel på mycket god service från skolöverstyrelsen, att denna grep sig verket an med att utarbeta anvisningar, när man märkte att det på vissa punkter kunde behövas klarlägg-

Svar på interpellation ang. lärarutbildningen på det husliga området

ganden. För närvarande ligger bestämmelserna om anvisningar hos riksräkenskapsverket, som har yttrat sig om vissa detaljer.

Slutligen, fröken Elmén, är det i första hand de lokala skolstyrelserna som det här gäller. Där de centrala ämbetsverken varit direkt inkopplade, har tolkningen inte stött på svårigheter. Men i ett fåtal större städer, t. ex. Göteborg, har man samlat ihop en hel del ärenden för att klara av dem på en gång. Ingen mister något av sitt retroaktiva tillägg genom detta förfarande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. lärarutbildningen på det husliga området

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Ewerlöf frågat, när jag beräknar att proposition angående lärarutbildningen på det husliga området skall kunna föreläggas riksdagen.

Lärarutbildningen på det husliga området har varit föremål för utredning av särskilda sakkunniga — 1953 års lärarinneutbildningskommitté — som avlämnade betänkande i ämnet i mitten av augusti förra året. Kommitténs förslag har vid remissbehandlingen, som avslutades i december 1957, utsatts för åtskillig kritik på olika punkter och det kräver ofrånkomligen ytterligare överväganden i ett flertal hänseenden. I 1958 års statsverksproposition har jag med hänsyn härtill uttalat, att jag icke vore beredd att förorda att proposition i anledning av kommittéförslaget förelades årets riksdag. Lärarbristen på det husliga området är emellertid mycket framträdande, och i statsverkspropositionen har därför också föreslagits en omedelbar ökning av utbildningskapaciteten vid de nu befintliga seminarierna för huslig utbildning och dessutom

vissa andra åtgärder för att öka tillgången på utbildade lärare inom denna sektor av skolans verksamhet.

De i årets statsverksproposition föreslagna åtgärderna synes emellertid icke vara tillräckliga för att lösa de problem, som sammanhänger med lärarutbildningen på det husliga området. Jag har den uppfattningen, att den fortsatta beredningen av förevarande ärendet skall kunna bedrivas så, att det kan bli möjligt att förelägga 1959 års riksdag ytterligare förslag i ämnet.

Därmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation, vilket är hållet i den för statsrådet så karakteristiska positiva anda, som är så tillfredsställande.

Statsrådet säger i sitt svar, att den katastrofala bristen på lärare i undervisning på det husliga området har föranlett honom att i statsverkspropositionen föreslå en viss ökning av utbildningskapaciteten vid de nu befintliga seminarierna. Ja, detta är självfallet något som vi har hälsat med stor glädje. Men samtidigt har vi kunnat konstatera hur ytterligt svårt det är för förefintliga seminarier att planera för framtiden, när det inte finns någon fastställd ram att hålla sig till.

Statsrådet Edenman säger att 1953 års lärarinneutbildningskommittés betänkande kräver överväganden på olika punkter. Ja, det har även remissinstanserna understrukt, och det har jag personligen haft anledning konstatera i min egenskap av ordförande i Fredrika-Bremer-Förbundet, som är huvudman för Rimforsa lanthushållsseminarium. Det kan väl heller inte anses yverboret att jag som interpellant i denna fråga ut-

Svar på interpellation ang. lärarutbildningen på det husliga området

trycker förhoppningen, att när detta kommittébetänkande skall tagas under övervägande, man i första hand vidtar den ändringen att inte de nu befintliga husliga utbildningsanstalterna i Stockholm flyttas härifrån. Huvudstaden rymmer en sjundedel av hela landets befolkning och är, som kommittén själv framhåller, rikt försedd med vetenskapliga och kulturella institutioner. Där finns forskningsinstitut med anknytning till utbildningen på det husliga området, där finns yrkesundervisning, och där finns ett rikare förgrenat skolväsende än någon annanstans i landet. I Stockholm finns vidare en samlad erfarenhet på dessa områden, som gör att man helt enkelt inte kan tänka sig att här ifrågavarande utbildningsanstalter flyttades till någon annan stad. Kommitténs förslag bygger på att kommunerna skulle åta sig bygghäskapen på detta område, men det får väl ändå inte vara avgörande.

Sedan är det också en annan sak, som berör en sida av vårt kulturella liv, nämligen den att vävna- och lärarinnorna har behandlats så snävt som fallet är i kommitténs betänkande. Vi har här i Sverige en enastående textil tradition och en textil yrkeskicklighet, som gör att vi på det området nu åtnjuter ett internationellt rykte. De kvinnor som i slutet av 1800-talet — jag tror det var 1874 — grundade Handarbetets vänner, insåg att man måste utbilda goda lärarinnor för att kunna höja den svenska textilkonsten, vilken då befann sig i en vågdal. Nu befinner vi oss i det avseendet på en topp, och det skulle vara bedrövligt, om vi nu tvingades skära ned den högre utbildningen i vävnad.

Statsrådet slutade sitt svar med konstaterandet att han vid 1959 års riksdag ämnar lägga fram ytterligare förslag i detta ämne, och det är jag givetvis mycket tacksam och glad för. Jag hoppas också att vi då får en ram fastställd för hur hela undervisningen i dessa stycken skall läggas upp, en ram som

gör det möjligt inte bara för de nu existerande seminarierna att komma till rätta med sina problem utan som också mycket snart avhjälpes de brister som nu föreligger i undervisningen på det husliga området.

Till slut vill jag erinra om en sak, som kan vara av ett visst intresse i detta sammanhang. Jag tänker på den utredning som gjordes i början av detta sekel, och i vilken det konstaterades att emigrationen — som ju var kraftigast i slutet på 1800-talet, men som alltjämt pågick i seklets början — till stor del berodde på förhållandena i hemmen. Man konstaterade att fattigdomen i hemmen hängde intimt samman med kvinnornas bristande förmåga att sköta sina hem. Det var då som man bland annat satte i gång verksamheten vid Rimforsas lantushållsseminarium som nu kämpar för att kunna leva vidare.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 116, angående riktlinjer för upp- rustning av landsbygdens elektriska distributionsnät;

nr 121, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., och

nr 122, angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.; till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 126, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., och

nr 127, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 128, med förslag till förordning om

ändring i tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316).

§ 7

Föredrogs var för sig följande å kammarens bord vilande motioner. Därvid remitterades

till bevillningsutskottet motionerna: nr 447, av herr *Nelander m. fl.*, nr 448, av herr *Odhe m. fl.*, nr 449, av herr *Senander m. fl.*, nr 450, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, och

nr 451, av herr *Börjesson m. fl.*; samt till statsutskottet motionerna: nr 452, av fröken *Höjer* och fröken *Elmén*,

nr 453, av herr *Eliasson* i Stockholm, nr 454, av herr *Hallén m. fl.*, och nr 455, av herr *Svenungsson m. fl.*

§ 8

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, statsutskottets utlåtande nr 67, bevillningsutskottets betänkanden nr 36 och 38, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 10—15 och 17, tredje lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 12.

§ 9

Föredrogs den av herr *Johansson* i Öckerö vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående ersättningen för sjuktransporter med båt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Föredrogs herr *Vigelsbos* vid nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Tvärålund vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i anledning av att riksdagsledamöters frånvaro på grund av sjukdom kan bli avgörande för utgången av voteringar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till Musikaliska akademien med musikhögskolan jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående åtgärder till avhjälpande av vissa svårigheter för näringslivet i Blekinge län;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.,

nr 22, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet till lämpligare behandling av värnpliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst,

nr 23, i anledning av väckt motion angående förenklat förfarande vid föredragning inför domstol av skriftligt bevismaterial, och

nr 24, i anledning av väckt motion om viss ändring av 23 kap. 7 § rättegångsbalken;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående en uppräknig av ersättningsbeloppen enligt militärsättningsförordningen, och

nr 19, i anledning av väckta motioner om stöd i vissa fall åt familjeförsörjare vid deras barns eller andra anhörigas sjukdom;

tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner om upphävande av jordförvärvslagen m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag för budgetåret 1958/59 till avlöningar, omkostnader och utrustning vid lantbruksnämnderna jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för år 1958 till bostadslån åt domänverkets fast anställda skogsarbetare, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om överförande i enskild ägo av bostadshus, som innehas av kommuner och kommunala bostadsföretag.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 107, angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar,

nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret,

nr 129, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1957 och 1958 vid dess nionde ordinarie möte fattade beslut,

nr 130, angående förflyttning av Söderbygdens vattendomstol,

nr 132, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften,

nr 134, angående viss ändring i gäl-

lande avtal angående utövandet av statens tobaksmonopol,

nr 135, angående godkännande av överenskommelse mellan Sveriges regering och De Socialistiska Rådsrepublikernas Unions regering om utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm,

nr 137, med förslag till lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser,

nr 138, rörande ratifikation av konvention om indrivning av underhållsbidrag i utlandet,

nr 139, angående ratifikation av europeisk utlämningskonvention, och

nr 140, angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 90, med förslag till ny tulltaxa m. m. motionerna:

nr 456, av herr *Stiernstedt m. fl.*,

nr 457, av herr *Andersson* i Ronneby *m. fl.*,

nr 458, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*,
nr 459—461, av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*,

nr 462, av herr *Ståhl m. fl.*,

nr 463, av herr *Lothigius m. fl.*,

nr 464, av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Olofson*,

nr 465, av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Hagnell*,

nr 466, av herr *Gerhard Nilsson* i Gävle *m. fl.*,

nr 467, av herr *Allard m. fl.*,

nr 468, av herr *Nestrup m. fl.*,

nr 469, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*,

nr 470, av herr *Boija m. fl.*,

nr 471, av herr *Bengtsson* i Göteborg *m. fl.*,

nr 472—475, av herr *Bengtsson* i Göteborg,

nr 476, av herrar *von Seth* och *Lothigius*,

nr 477, av herrar *Regnéll* och *Svensson* i Krokstorp,

nr 478, av herrar *Jansson* i Benestad och *Nilsson* i Bästekille,

nr 479, av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*,

nr 480, av herrar *Helén* och *Hansson* i Skegrie,

nr 481, av herr *Christenson* i Malmö *m. fl.*,

nr 482, av herr *Rimås m. fl.*,

nr 483, av herr *Löfgren m. fl.*,

nr 484, av herr *Svenning m. fl.*,

nr 485—488, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, och

nr 489, av herrar *Braconier* och *Löfgren*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående vissa följdfrågor i anledning av skolstyrelserreformen m. m. motionen nr 490, av herr *Nyhage*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 98, angående ändrade bestämmelser om resandes rätt att fritt införa jordbruksregleringsvaror motionerna:

nr 491, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 492, av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*,

nr 493, av herr *Königson*, och

nr 494, av herr *Hæggbloom m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 104, angående vissa åtgärder för upprustning av universitet och högskolor motionerna:

nr 495, av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*,

nr 496, av herrar *Olofson* och *Nilsson* i Lönsboda,

nr 497, av herrar *Hammar* och *Nestrup*, samt

nr 498, av herr *Helén*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106, angående åtgärder för att avhjälpa platsbristen inom fångvårdens ungdomsräjong motionen nr 499, av herr *Rylander m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 108, angående vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på en-

hetsskolans högstadium m. m. motionerna:

nr 500, av herr *Lassinantti m. fl.*,

nr 501, av herrar *Nyhage* och *Hedin*, samt

nr 502, av fröken *Karlsson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 111, med förslag till lag om ympning mot smittkoppor motionen nr 503, av herr *von Friesen m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 115, angående ändrade grunder för den ekonomiska förvaltningen av de allmänna läroverken m. m. motionerna:

nr 504, av herr *Rimmerfors m. fl.*, och nr 505, av herr *Nestrup*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 117, angående anslag för budgetåret 1958/59 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. motionerna:

nr 506, av fröken *Elmén*, och

nr 507, av herr *Rylander m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 118, angående garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag motionerna:

nr 508, av herr *Ståhl*,

nr 509, av herr *Hjalmarson m. fl.*, och

nr 510, av herrar *Senander* och *Hagberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 119, angående anslag för budgetåret 1958/59 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. motionerna:

nr 511, av herr *Persson* i Växjö,

nr 512, av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*,

nr 513, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 514, av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*,

nr 515, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 516, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

samt

nr 517, av herrar *Johansson* i Öckerö och *Svensson* i Ljungskile;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 121, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. motionen nr 518, av herr *Karlsson* i Stuvsta;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m., motionen nr 519, av herr *Ahlsten m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 126, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., motionen nr 520, av herr *Jonsson i Strömsund*.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

*Riksdagens 2:a kammare,
Stockholm*

Med stöd av bilagda läkarintyg anholder jag vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 15/4 1958.

Osby 5/4 1958

Högaktningsfullt
Gösta Darlin

Härvid var fogat detta läkarintyg:

Att ledamoten av Andra kammaren direktör Gösta Darlin, f. 25/5 1908, Osby, på grund av sjukdom, lumbago-ischias,

är oförmögen till arbete fr. o. m. d. 1/4 1958 och minst t. o. m. d. 15/4 1958 intygas.

Osby den 5/4 1958

Karl Rosén
prov.läk.

Kammaren biföll denna anhållan.

Herr talmannen meddelade, att herr Gerhard Nilsson i Gävle, som vid kammarens sammanträde den 19 mars med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 16

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 175, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handelsavtal mellan Sverige och Cuba.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.48.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 11 april

Kl. 14.00

§ 1

På hemställan av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid sammanträde onsdagen den 16 innevarande april företaga val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige.

§ 2

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren bestämma antalet suppleanter för de valmän, som skulle utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige, till tolv.

§ 3

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110 måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 4

Svar på fråga ang. uppskov med förflyttningen av tobaksfabriken i Gävle till Malmö

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**, som anförde:

Herr talman! Herr Henning Nilsson

i Gävle har frågat mig om regeringen överväger att av arbetsmarknadspolitiska skäl medverka till att den planerade förflyttningen av tobaksfabriken i Gävle till Malmö uppskjutes. Till svar på frågan får jag erinra om att regeringen under hösten mottog framställningar i saken från Gävle stad m. fl. Sedan yttrande inhämtats från tobaksmonopolet, beslöt regeringen den 6 december 1957 att framställningarna inte skulle föranleda vidare åtgärd. Därmed är frågan slutbehandlad av regeringen.

Härpå yttrade

Herr **HENNING NILSSON** i Gävle (k):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för det svar jag fått. Eftersom det för mig verkar, som man brukar säga, kort och militäriskt, hoppas jag att finansministern inte har något emot om jag här tar någon minut längre tid på mig för att kommentera svaret. Det har ju inträffat en hel del sedan den 6 december, då regeringen fattade sitt beslut.

Det beslut, som styrelsen för Svenska tobaksmonopolet fattat att flytta gävlefabriken till Malmö, strider såvitt jag förstår i alla avseenden mot såväl riksdagens som statsmakternas synpunkter på frågan om industriens lokalisering. Att flytta en fabrik från en medelstor stad som Gävle med 51 000 invånare till Malmö med 213 000 invånare strider mot lokaliseringssynpunkterna.

Att som en följd av denna förflyttning tvingas bygga en ny fabrik i Malmö, kostnadsberäknad till cirka 14 miljoner

Svar på fråga ang. uppskov med förflyttningen av tobaksfabriken i Gävle till Malmö kronor, strider mot en vettig investeringspolitik, som statsmakterna säger sig vara anhängare av.

Att genomföra denna förflyttning nu med rådande arbetsmarknadspolitiska förhållanden strider mot en sund arbetsmarknadspolitik.

När jag gör dessa uttalanden stöder jag mig på arbetsmarknadsstyrelsens generaldirektör, som delar stadens synpunkter på denna fråga. Jag stöder mig också på vad byrådirektör Torsten Buregren i arbetsmarknadsstyrelsen anför i skriften Från departement och nämnder, nr 6, där han säger: »Behovet av samhällets inflytande på företagets val av förlägningsort vitsordades. Lokaliseringspolitiken borde samordnas med strävandena att maximalt utnyttja tillgängliga arbetsplatsresurser och stödja utbyggnaden av näringslivet på de platser, där de totala kostnaderna för produktionen är lägst.»

Nu kan det väl inte bestridas, att Tobaksmonopolets ledning anser, att tillverkningskostnaderna skulle bli lägre i Malmö än i Gävle. Vinsten på denna affär har beräknats bli cirka 800 000 kronor om året. Flyttningen är emellertid förenad med andra utgifter. Jag stöder mig även härvidlag på byrådirektör Buregren, som anför: »Självfallet måste stor hänsyn tagas till de företagsekonomiska synpunkterna i samband med behandlingen av lokaliseringärendena. Endast i sådana fall, då företagets planerade lokaliseringar strider mot samhällets lokaliseringpolitiska målsättningar, avstyrkes byggnadstillståndsärendena ur lokaliseringssynpunkt.»

Flyttningen av denna fabrik måste anses strida mot samhällets lokaliseringpolitiska målsättningar. Det kan inte vara riktigt att flytta en utpräglad kvinnoindustri från ett område, där antalet förvärvsarbetsbetande kvinnor på 100 förvärvsarbetsbetande män är 35, till ett område, där antalet förvärvsarbetsbetande

kvinnor per 100 förvärvsarbetsbetande män är 54.

Byrådirektör Buregren säger vidare i denna lilla skrift: »I samband med förlängningen av giltighetstiden för lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete förutsatte 1956 års riksdag att vid prövningen av byggnadstillståndsärenden, som berörde de större tätorterna, större vikt än tidigare borde läggas vid en sådan bedömning av ärendena som främjade en ur samhällets synpunkt lämplig förläggning av företagen. Det kunde från samhällets sida betraktas som angeläget att vidtaga åtgärder för att hejda den ytterligare tillväxten av främst de större tätorterna.»

Såvitt jag förstår finns det knappast något i arbetsmarknadsstyrelsens synpunkter och målsättningar, som Tobaksmonopolets styrelse tagit hänsyn till. Inte heller har hänsyn tagits till riksdagens och statsmakternas intentioner.

Vi i Gävle är inte alls nöjda med en sådan utveckling. Vi har — och med all rätt — väntat oss att detta statliga företag skall föregå med gott exempel och att statens företag alltid skall driva en företagspolitik, som står helt i överensstämmelse med statsmakternas intentioner och beslut.

Jag vänder mig inte emot Tobaksmonopolets strävanden att rationalisera och förbilliga sin produktion, men jag vänder mig emot att en stor fabrik med nära 200 anställda lägges ned, samtidigt som vår stad drabbas av en efter våra förhållanden mycket stor arbetslöshet. Utsikterna på arbetsmarknaden i Gävleområdet är just nu mycket mörka med nyanställningsstopp vid de flesta större industrier. Permitteringar har också signalerats i Sandviken samt i Forsbacka och Hofors, och vi har omkring 800 arbetslösa i Gävle. Jag tycker att detta är så tungt vägande argument mot en förflyttning av tobaksfabriken, att åtgärden — som vi alla hoppas — bör uppskjutas. Den förtjänst på omkring

Svar på interpellation ang. översyn och omarbetning av de deklarations- och redovisningsblanketter, som fastställts för beskattning av film, m. m.

800 000 kronor per år, som Tobaksmonopolet säger sig göra på förflyttningen, måste väl också ses mot bakgrunden av den väldiga investering på ungefär 14 miljoner kronor, som är en av förutsättningarna för förflyttningen. Direktör Söderström har dessutom förklarat, att man inte kan ha gävlefabrikens produktion i Malmö längre än tre år. Sedan blir man tvungen att bygga en ny fabrik.

Det har också uppgivits, att lönsamhetsmarginalerna är mycket små för Tobaksmonopolets tillverkning av cigarrer och cigarrcigarretter, och då måste man fråga, om det kan vara en klok investering att under sådana förhållanden binda sig för en investeringsutgift på 14 miljoner kronor med de stora ränte- och avskrivningskostnader som därmed följer, speciellt som vi i Gävle har en fullt modern och tidsenlig fabrik, som med mycket små kostnader till och med kan ta emot malmöfabrikens cigarrtillverkning. Jag vet dock att det råder delade meningar om det sistnämnda, men ännu har Tobaksmonopolets styrelse i varje fall inte kunnat överbevisa oss gävlebor om motsatsen.

Staten ingrep som bekant i Thordén-krisen, eftersom man ville garantera Uddevallavarvets anställda arbete. Staten ingrep också till Karlskronavarvets förmån för att säkra sysselsättningen för arbetarna där. Varför skulle inte staten då kunna ingripa i detta fall och hjälpa oss i Gävle att säkerställa arbetet för de cirka 200 kvinnliga arbetare som det här gäller? Skall de nu kastas ut i arbetslöshet? Då får ju staten bestrida deras försörjning genom arbetslöshetsunderstöd.

Jag vill också här erinra om att Tobaksmonopolet i sin svarsskrivelse till regeringen sagt, att man skulle underlätta för oss att få en ny industri förlagd till Gävle, men till dags dato har inget företag anmält intresse för att flytta sin verksamhet dit. Vi står därför

inför hotet att den 1 juli eller eventuellt den 1 september få en tom fabrik i Gävle och alla de nu vid fabriken sysselsatta arbetarna arbetslösa.

Regeringen fattade sitt beslut den 6 december i fjol, men sedan dess har de arbetsmarknadspolitiska förhållandena förändrats. Den skärpning som därefter skett på arbetsmarknaden och den arbetslöshet vi nu kan notera bör ge regeringen anledning ompröva sitt beslut. Så stelbent får väl ändå inte sådana här saker skötas.

Jag hoppas sålunda att vi trots allt får behålla fabriken ännu en tid, i varje fall till dess vi kan skaffa oss en ersättningsindustri.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. översyn och omarbetning av de deklarations- och redovisningsblanketter, som fastställts för beskattning av film, m. m.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Ekström i Iggesund framhållit, att det visat sig vara svårt för vissa biografägare att avge deklaration för nöjesskatt enligt de nya regler som gäller från och med den 1 juli 1957. Herr Ekström har frågat mig om jag erfarit att de påtalade missförhållandena föreligger och om jag har för avsikt att medverka till att rättelse snarast kommer till stånd.

Med anledning av interpellationen får jag anföra följande.

Vid fjolårets riksdag skedde en översyn av nöjesskatten. Innebörden av reformen var i stort sett den, att en rad önskemål om lättnader i nöjesbeskattningen tillgodosågs. Mindre biografier

Svar på interpellation ang. översyn och omarbetning av de deklarations- och redovisningsblanketter, som fastställts för beskattning av film, m. m.

erhöll särskilda lättnader och goda barnfilmer blev skattefria.

Vad som föranlett de av herr Ekström påtalade svårigheterna är att biografägarna i sina deklARATIONER måste ta hänsyn både till de nya reglerna om skattelättnad och skattebefrielse och till de redan förut gällande provisoriska bestämmelserna om stöd åt svensk filmproduktion.

Från riksräkenskapsverket har jag inhämtat, att uppbördsmyndigheter och länsstyrelser i åtskilliga fall fått göra korrigeringar i biografägarnas skatteuträkningar. Detta var fallet särskilt i början, innan man vant sig vid de nya reglerna och de därpå grundade nya deklarationsformulären.

De erfarenheter man fått inom riksräkenskapsverket tyder närmast på att biografägarna börjar tillägna sig den erforderliga tekniska rutinen för redovisning av biografskatten. Man är emellertid beredd att, om så skulle visa sig påkallat, fastställa en särskild blankett, som är avsedd för de mindre biografägarna.

Det bör emellertid framhållas, att uträkningen av nöjesskatt inte kan nämnvärt förenklas genom ändrade blanketter. Här som på andra områden gäller, att om man åstadkommer lättnader i beskattningen genom att införa särskilda undantagsregler, detta måste föra med sig komplikationer vid skatteberäkningen.

Herr Ekström har uttalat önskemål om att producentstödet skulle utgå genom en centralt ordnad skatteåterbäring. Detta går inte att genomföra med nuvarande regler. Vi har emellertid en utredning om filmstödet. Den skall också undersöka möjligheterna till förenklingar. Innan utredningsresultatet föreligger, får vi acceptera de nuvarande svårigheterna. Vad jag här anför torde visa, att dessa svårigheter inte är alltför stora.

Med det anförda anser jag, herr talman, att jag besvarat interpellationen.

Vidare yttrade

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få uttala ett tack för svaret på min interpellation. Statsrådet har huvudsakligen uppehållit sig vid biografbeskattningen, och det är ju riktigt eftersom det främst var beträffande denna beskattning jag hade frågat. Jag hade emellertid även framhållit, att den nya nöjesskatteförordningen medfört svårigheter också på andra områden, ett visst krångel för arrangörerna och besvärigheter för uppbördsmyndigheterna. Jag vet inte huruvida någon representant för den relativt lilla yrkeskår jag tillhör tidigare varit ledamot av denna kammare, men jag vill säga, att vi i viss mån ute i landets kommunalkontor anser oss som samhällets utposter. Vi uppträder i vissa fall som enkla uppbördsmän åt herr överskattnästaren, och det är givet, att vi vid fullgörandet av dessa uppgifter äger rätt att fordra att det arbetsmaterial, som sättes i händerna på oss, är av sådan art, att vi kan handskas med det utan att det tar alltför mycket tid.

Ett kommunalkontor ute på landsbygden har en sådan mångfald olika arbetsuppgifter, att en relativt enkel sak som denna inte borde få bereda så mycket bekymmer som faktiskt nu är fallet. Det verkar som om herr statsrådet andas en viss pessimism när han i svaret säger, att uträkningen av nöjesskatten inte kan nämnvärt förenklas genom ändrade blanketter. Jag tycker nog att denna pessimism är alltför stor, ty det är ju just blanketten för biografernas redovisning som är så undermålig. När vi som sysslar med dessa ting ute i landet träffats har vi suttit och gjort upp förslag till hur en sådan blankett borde

Svar på interpellation ang. gällande bestämmelser om begränsning av domares möjligheter att åtaga sig privata uppdrag

se ut, och jag tror att man skulle kunna åstadkomma en förbättring.

Jag är tillfredsställd över herr statsrådets uttalande, att det kan övervägas att fastställa en särskild blankett, som är avsedd för de mindre biografägarna. Jag tror emellertid att om man håller fast vid att vi skall få en ny blankett, så bör den inte bara gälla för de mindre biografägarna utan för biografredovisningen över huvud taget. Det torde vara ofrånkomligt om åtgärden skall bli till någon hjälp för uppboordsmyndigheterna. Första sidan av denna blankett slutar nämligen med »Nöjesskatt att betala», och sedan skall uppboordsmyndigheten åstadkomma vederbörlig fördelning av detta belopp mellan utländsk film, svensk svartvit film och svensk färgfilm. Den saken behöver inte uppgiftslämnarna bry sig om utan den skall vi klara av vid vår redovisning.

Statsrådet har rätt då han säger, att det är just de provisoriska producentbidragen som krånglar till det, när vi nu fått nya regler om skattelättnader och skattebefrielse. Vi får komma ihåg att det ute på landsbygden allttjämt finns många biografföreståndare, som arbetar för ringa eller ingen ersättning, och de blir förargade när de skall sitta och räkna med formler vid sidan av blanketterna. Antag att en biograf ger tre föreställningar i veckan, där en svensk färgfilm inbringar 150 kronor och nöjesskatten sammanlagt blir 250 kronor. Då skall denne stackars man på

fritid sitta och räkna ut $\frac{35 \times 3 \times 150}{100 \times 4 \times 250}$

$\times 175$ kronor, och han kommer omsider fram till att slutresultatet blir kronor 27:56. Detta är inte vettigt. Vi måste försöka hjälpas åt att få en ändring till stånd, och jag tror att herr statsrådet lika väl som jag är angelägen om att inte människor ute i landet, som sysslar med sådan här verksamhet och alltså bidrar

till att motverka tråkigheten på landsbygden, skall sitta och vara uppretade över samhället. Dessa ting får man ingen kännedom om i riksräkenskapsverket och inte i finansdepartementet heller, utan det blir vi som får ta emot dessa klagomål, och vi måste hjälpas åt att komma fram till en bättre ordning.

Sedan jag framfört detta anser jag mig sålunda kunna hoppas att vi skall få en ny blankett. Jag tar fasta på det halva löfte som här givits.

Vi har ju haft provisoriska bestämmelser om producentbidragen sedan år 1951, och jag vet också att en utredning den 6 juni 1957 tillsattes för att utarbeta andra former för dessa bidrag. Likaså känner jag till att man, sådana som förhållandena nu är, inte kan ordna en central redovisning, mer då må vi väl vara överens därom, att om svensk film i fortsättningen skall ha bidrag, så bör detta kunna ordnas direkt mellan staten och filmuthyrarna, så att vi inte behöver blanda in alla de tusen enskilda arrangörerna i dessa trassliga räkneoperationer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. gällande bestämmelser om begränsning av domares möjligheter att åtaga sig privata uppdrag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Eliasson i Stockholm frågat mig, om jag anser att gällande bestämmelser tillräckligt begränsar domares möjligheter att åtaga sig privata uppdrag.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Interpellationen anknyter till ett i justitieombudsmannens ämbetsberättelse

Svar på interpellation ang. gällande bestämmelser om begränsning av domares möjligheter att åtaga sig privata uppdrag

till 1958 års riksdag redovisat ärende, vilket avsåg bl. a. frågan, huruvida domare som biträtt annan med uppsättande av rättegångsskrifter, därigenom gjort sig skyldig till överträdelse av det i gällande arbetsordning intagna förbudet för domare att idka advokatverksamhet. Justitieombudsmannen hade i det aktuella fallet funnit, att förfarandet ej kunde hänföras till idkande av advokatverksamhet, och att det ej heller eljest kunde anses såsom tjänstefel. Justitieombudsmannens bedömande hade grundats på att den verksamhet varom i ärendet var fråga inte var av den omfattning och långvarighet, som borde krävas för att det skulle kunna betecknas såsom advokatverksamhet. Han hade dock gjort det uttalandet, att förfarandet var klart olämpligt.

Såsom framhålles i interpellationen har första lagutskottet vid sin granskning av justitieombudsmannens ämbetsberättelse uppmärksammat det berörda ärendet. Utskottet har därvid understrukit betydelsen av att domare avhåller sig från all sådan verksamhet, som är ägnad att rubba förtroendet för honom och för domstolarna, och i samband därmed ifrågasatt om gällande bestämmelser tillräckligt begränsar domares möjligheter att utom tjänsten bedriva verksamhet av här avsett slag.

Att en domare inte bör vid sidan av sin tjänst ägna sig åt verksamhet, ägnad att rubba förtroendet för honom själv såsom domare och för domstolarna, anser jag alldeles självklart. Jag är också av den uppfattningen, att till verksamhet som är olämplig för en domare måste räknas att biträda part i rättegångsmål. Man kan dock inte — vilket också första lagutskottet ansett — gå så långt, att man förbjuder domare att i enstaka fall hjälpa en anhörig eller eljest närstående. Men en domare bör iakttaga mycket stor försiktighet då det gäller verksamhet av detta slag. Jag är liksom första lagutskottet tveksam om

den gällande förbudsregeln — i belysning av omständigheterna i det aktuella ärendet — verkligen är till fyllest.

Sedan justitieombudsmannen uttalat, att det i ärendet avsedda förfarandet är klart olämpligt, torde det emellertid ej vara anledning befara att det skall komma att i fortsättningen praktiseras av domare. Det bör observeras, att det föreligger ett klart förbud mot advokatverksamhet. Den tveksamhet som uppkommit hänför sig endast till omfattningen av den verksamhet, som skall utövas för att förbudet skall anses åsidosatt. Justitieombudsmannen kommer, såsom framgår av första lagutskottets utlåtande, i fortsättningen att ägna dessa frågor särskild uppmärksamhet. Den ytterligare erfarenhet som härunder kan vinnas torde böra avvaktas.

Härefter yttrade:

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation.

Sammanfattningsvis får jag som min mening om svaret framhålla, att det vittnar mera om villrådighet än om handlingskraft.

I samband med det s. k. lundquistmålet visade det sig att de regler, som fanns till förhindrande av att domare bedrev privat verksamhet, var otillräckliga. Inom justitiedepartementet övervägde man då att skärpa förbudet mot privatverksamhet för domare. I en promemoria den 30 juni 1953 föreslogs från departementets sida bland annat förbud för domare »att själv eller genom annan mot ersättning tillhandagå allmänheten med utförande av juridiska eller liknande uppdrag». Domare skulle alltså i princip icke få syssla med partshjälp, vilket det med hänsyn till deras ställning vore ganska naturligt att man förbjöd. I samband med att domarna fick denna promemoria på re-

Svar på interpellation ang. gällande bestämmelser om begränsning av domares möjligheter att åta sig privata uppdrag

miss motsatte de sig emellertid en så vittgående inskränkning, och justitiedepartementet fullföljde icke sitt uppdrag.

I stället genomfördes i olika instruktioner i detta hänseende förbud för domare att idka advokatverksamhet. En domare kan alltså åta sig enskilda uppdrag även mot betalning. Hur mycket kan då en domare syssla med rena advokatuppdrag utan att detta betraktas som advokatverksamhet och sålunda blir straffbart? På den punkten har vi ett färskt exempel i JO:s sista ämbetsberättelse. Här beröres ett fall med utgångspunkt från att en hovrättsdomare i omkring fyra månaders tid bistått en enskild part och härvid uppsatt omkring fyrtio olika rättegångsskrifter utan att han därför kunnat åtalas. Verksamheten har icke varit av den långvarighet och omfattning, som borde krävas för advokatverksamhet! Det är väl alldeles uppenbart, att ett sådant förfarande från domares sida borde vara straffbart.

I 25 kap. 4 § strafflagen stadgas straff under vissa omständigheter för ämbetsmän över huvud taget, som åsidosätter vad som åligger dem enligt bland annat instruktion eller tjänstens beskaffenhet. Genom att man nu instruktionsmässigt specificerat förbudet till advokatverksamhet är det efter denna ändring svårare att säga, att ett sådant förfarande från domares sida, som förekommit i det aktuella JO-fallet, innebär ett åsidosättande av vad som åligger domare enligt »tjänstens beskaffenhet».

JO har också inför lagutskottet framhållit, att fallet hade varit mera åtalsmässigt före instruktionsändringen.

Låt mig summera. Först har vi dessa bittra erfarenheter från lundquistmålet, så överväger man inom departementet att skärpa bestämmelserna men åstadkommer i stället motsatt effekt, och därefter får man detta nya JO-fall. Men trots detta säger man inom justitiede-

partementet, att det är tveksamt om vi skall behöva göra någonting lagstiftningsvis. Det är en konklusion, som jag tycker är minst sagt tvivelaktig.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL:

Herr talman! Det är riktigt som interpellanten säger, att det gjordes en liten ändring gentemot det ursprungliga promemoriaförslaget. I förslaget stod det, att domare inte skulle få mot ersättning tillhandagå allmänheten med utförande av juridiska eller liknande uppdrag, medan det i den slutliga författningen skrevs, att domare inte skulle få idka advokatverksamhet. Såvitt jag förstår avsågs därmed icke någonting annat än en redaktionell ändring, genom vilken man ville understryka, att det måste vara en viss omfattning på de privata uppdragen för att de skulle vara förbjudna. Jag kan inte finna, att någon väsentlig skillnad i sak föreligger.

För övrigt tycker jag det är märkvärdigt, att herr Eliasson i Stockholm inte är nöjd med det svar, som jag har avlämnat. Som framgår av detta har jag nämligen i stort sett samma uppfattning som den första lagutskottet för någon månad sedan gav uttryck åt och som också riksdagen gillade. Jag ser i första lagutskottets utlåtande, att bland de närvarande också var herr Eliasson, och han har inte anfört någon reservation. Jag förmodar därför, att herr Eliasson har i stort sett samma uppfattning som jag i denna sak. Om herr Eliasson menar att jag är villrådig, så är han lika villrådig.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag har fått den uppfattningen, vilken väl också är riktig, att lagutskottet inte kan komma med något direkt lagförslag. Däremot får väl lagutskottet ha givit en vink om behövligheten av lagändring. Trots detta sä-

Svar på interpellation ang. ändring av gällande bestämmelser i lagen med vissa föreskrifter vid hyresregleringens upphörande

ger justitieministern, att det är tveksamt huruvida vi behöver en lagändring.

Justitieministern framhåller, att departementet bara har åsyftat en redaktionell ändring. Men även om syftet varit gott, har det ju de facto visat sig innebära ändring i sak. JO har själv inför lagutskottet påpekat, att han varit mera benägen för ett positivt beslut i åtalsfrågan med den formulering som författningen tidigare haft.

Ehuru jag anser det fullkomligt överflödigt, skall jag anföra ytterligare skäl för att jag anser en lagreglering på detta område påkallad.

För det första gäller beträffande rådhusrättsdomarne förbud för domare att själv eller genom annan mot ersättning tillhandagå allmänheten med utförande av juridiska eller liknande uppdrag. Man frågar sig onekligen, varför det är straffbart för domare vid rådhusrätten att åtaga sig advokatuppdrag men inte för hovrättsdomare. Krav bör väl kunna uppställas på enhetliga regler för båda dessa kategorier av domare.

För det andra är det straffbart för domare att med tjänsten förena i allmänhet betydligt ofarligare uppdrag än advokatuppdrag. De får t. ex. inte sitta som styrelseledamot i bank, försäkringsinrättning eller privat bolag.

För det tredje är bestämmelserna angående domares bisyssleverksamhet över huvud taget i behov av översyn. Utöver denna oförklarliga skillnad mellan vad som gäller för rådhusrättsjurister och t. ex. hovrättsjurister i fråga om advokatuppdrag, föreligger liknande förbistring då det gäller t. ex. skiljemannauppdrag. 1926 utfärdades generellt förbud för justitieråd och regeringsråd att vara skiljedomare. 1943 kom förbud för häradshövdingar och vattenrättsdomare att vara enskild parts skiljeman. Men det finns inga som helst regler för t. ex. hovrättsdomare och revisionssekreterare. JK yttrade om denna sak den 30

april 1957 följande: »En ganska betydande oenhetlighet är följaktligen råddande på området och åtskillnaden mellan de olika kategorierna av domare torde icke i allo eller kanske ens väsentligen vara i och för sig sakligt motiverad.»

Jag skall ge justitieministern ytterligare ett exempel på att domare åtagit sig advokatuppdrag. Det gäller en hovrättsdomare som biträdde en enskild part i äktenskapsskillnadsmål, i vilket mål hovrättsdomaren själv hade suttit som ordförande. Han biträdde den kvinnliga parten med upprättande av förlikningsavtal. Detta skulle säkerligen aldrig ha hänt, om det funnits en lagregel, som förbjöd domare att syssla med sådana uppdrag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. ändring av gällande bestämmelser i lagen med vissa föreskrifter vid hyresregleringens upphörande

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, som anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Ståhl frågat mig, om jag vill medverka till sådan skyndsam ändring av de nu gällande bestämmelserna om vad som skall iakttagas sedan hyresregleringen upphört, att hyresgästers berättigade intresse att erhålla långtidskontrakt ej motverkas av lagens utformning.

Till svar på interpellationen får jag anföra följande.

År 1956 genomfördes viss lagstiftning i syfte att reglera övergångsförhållandena vid en successiv avveckling av hyresregleringen. Bl. a. utfärdades den 7 december 1956 en lag med vissa bestämmelser, som skall iakttagas sedan

Svar på interpellation ang. ändring av gällande bestämmelser i lagen med vissa föreskrifter vid hyresregleringens upphörande

hyresregleringen upphört. De bestämmelser interpellanten åsyftar är intagna i 2 § i denna lag. Bestämmelserna innebär, att om hyresregleringslagen varit tillämplig på hyresavtal, som även omfattar tid efter det hyresregleringen upphört, skall avtalet för nämnda tid anses upptaga den hyra, som skolat utgå då hyresregleringen upphörde.

Bakgrunden till denna bestämmelse är att hyresregleringen kan ha avsevärt förändrat rättsförhållandet mellan hyresvärd och hyresgäst. Lagen måste ge besked om vilka hyresvillkor som skall gälla, och den ger alltså den föreskriften, att hyra och andra hyresvillkor skall tillämpas enligt vad som gäller då hyresregleringen avvecklas, trots att något annat står i hyreskontraktet. Departementschefen anförde bl. a. i propositionen, att om det skulle stå parterna fritt att i hyresavtal, som trädde i tillämpning under hyresregleringens giltighetstid, överenskomma om hyresvillkor som skulle gälla först efter avvecklingen, skulle detta draga med sig åtskilliga tolkningssvårigheter och andra olägenheter.

Det stod vid tillkomsten av lagstiftningen klart, att detta stadgande å andra sidan var förenat med vissa olägenheter, bl. a. då det gäller långtidsavtal. Jag vill erinra om att hyresregleringskommittén hade föreslagit en annan lydelse av paragrafen och att herr Ståhl i en motion framförde samma förslag. I motionen framhölls särskilt de problem som avser långtidsavtalen. Riksdagen biföll emellertid inte motionen. Vid behandlingen av ärendet gjorde dock tredje lagutskottet vissa uttalanden om tillämpningen av lagen i denna del, vilka uttalanden ger vid handen, att man inte genom lagstiftningen velat utesluta möjligheten att under tid, då hyresregleringen är gällande, med bindande verkan träffa avtal för tid efter hyresregleringens upphävande. I interpellationen hävdas, att det är osäkert om dessa ut-

talanden kommer att accepteras av domstolarna och att det alltså föreligger ovisshet om innebörden av gällande rätt. Sveriges fastighetsägareförbund har även i denna sak nyligen gjort en framställning till regeringen, och denna framställning har i inkomna remissyttrandena fått stöd av hyresrådet, hyreslagskommittén, Advokatsamfundet och Hyresgästernas riksförbund.

Då den fråga som interpellanten tagit upp ingående behandlats vid lagens tillkomst år 1956, bör man självfallet noga överväga saken, innan man bestämmer sig för att ändra lagen. De sammanstående önskemål, som framkommit från företrädare för olika intressen på hyresmarknaden och andra sakkunniga instanser, utgör dock ett starkt skäl för att ompröva det ställningstagande som skett och närmare undersöka, om inte lagen bör modifieras på denna punkt. Det är min avsikt att snarast upptaga frågan till närmare övervägande.

Härpå yttrade

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på interpellationen. Det säger sig självt, att jag kan göra detta med så mycket större tillfredsställelse som justitieministern så långt som rimligen kan begäras går de i interpellationen framförda synpunkterna till mötes.

Denna lagändring gjordes ju för kort tid sedan. Jag var då inte hemma i Sverige, men när jag fick kännedom om ändringen slog det mig med förvåning, efter mina år i hyresregleringskommittén, att lagen fått denna utformning. Det är mycket betydande avtal det här rör sig om och därmed stora ekonomiska värden som står på spel, framför allt för hyresgästparten. Främst är det de stora hyresgästerna som behöver långtidsavtal — det vet justitieminis-

Vid remiss av propositioner

tern lika bra som jag. Det gäller industrier, restauranger, biografföretag — sådana har det ju nyss talats om här i kammaren — tandläkare etc., som kan behöva utföra stora installationsarbeten i de utrymmen de förhyr. Dessa hyresgäster måste garanteras ett besittningsskydd.

Det är så mycket egendomligare att man tog bort besittningsskyddet för långtidskontrakt, samtidigt som man genomförde en form av besittningsskydd, rörande vilket man i och för sig kan ifrågasätta, om det var lyckligt utformat.

Tredje lagutskottet anförde, att man skulle kunna kringgå den tvivelaktiga lagstiftningen med en metod, som utskottet faktiskt självt redovisade i sitt utlåtande, nämligen genom att på en gång skriva två avtal: ett som skulle gälla så länge hyresregleringen räckte och ett som skulle automatiskt träda i kraft när hyresregleringen upphörde. Vid några rättsfall som inträffat under den senaste tiden har det emellertid visat sig, att domstolarna icke tagit ad notam tredje lagutskottets anvisning, hur lagen borde kringgåas. Den utvägen är alltså inte användbar.

Det är uppenbart att speciellt hyresgästsidan här behöver få sitt besittningsskydd förbättrat, och jag noterar med tillfredsställelse att justitieministern kommer att låta utreda möjligheterna därtill. Jag tillåter mig uttrycka den förhoppningen, att ett ändringsförslag skall komma så snart som möjligt. Det skulle få stor sanerande betydelse och bidra till att skapa sundare förhållanden på hyresmarknaden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Vid remiss av propositioner

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 107, angående överfö-

rande till Sverige av vissa sjuka flyktingar.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret, lämnades på begäran ordet till

Herr HAGBERG (k), som anförde:

Herr talman! Jag bad om ordet för att begära förlängd motionstid, men den frågan är ju redan bragt ur världen genom det beslut som kammaren fattade för en stund sedan.

Egentligen skulle jag väl också, för att anpassa mig till den nya »parlamentarismen», betrakta detta som en avgjord match och inte störa friden kring den uppgörelse som träffats i frågan. Men, herr talman, trots den betänksamhet som man sålunda kan hysa finns det några ting i denna uppgörelse som motiverar att jag anför några synpunkter i dag.

Låt mig först erinra om att denna uppgörelse kommit efter det att försvarsfrågan utretts i åtta år av två olika utredningar — den sista kallades visserligen beredning, men jag är inte människa att förstå det fina i skillnaden mellan en utredning och en beredning i detta fall. Den s. k. beredningen skulle lägga fram ett betänkande i år, och på grundval av detta betänkande skulle väl sedan riksdagen behandla frågan. Men innan något sådant betänkande kommit träffades den bekanta uppgörelsen mellan de fyra particheferna. Denna känner ni alla till. Vad dess innehåll beträffar vill jag först endast erinra om att ställning togs utan hänsyn till vad dels den tidigare utredningen, dels den senare beredningen hade kommit fram till. Den s. k. sakkunskap, som man berömmar sig av att man alltid lyssnar på här i denna riksdag när man avgör viktiga frågor, kastades bildligt talat utför trapporna. Detta gällde den parlamentariska sakkunskapen, den ekonomiska

Vid remiss av propositioner

och statsfinansiella sakkunskapen, som ställdes utanför. Kvar stod då, att dessa fyra partichefer lyssnade på den militära sakkunskapen, som utan att påverkas av den övriga sakkunskapen gav vederbörande sina råd, och på grundval av dessa råd utformade man sedan förslaget.

Jag kanske skall tillägga att den sista beredningen 14 dagar därefter, jamade bifall till uppgörelsen. Jag kan ju inte — och inte heller någon annan — veta om denna beredning, som säkert har utfört ett mycket samvetsgrant och omfattande arbete, hade kommit till andra slutsatser än dem de fyra partiledarna formulerade. Jag kan inte veta om de efter denna mångåriga utredning hade kommit till resultatet att vi skulle minska eller öka militärutgifterna eller göra någon viss avvägning mellan de olika försvarsgrenarna. Alla dessa frågor är obesvarade, och ingen utanför den lilla kretsen av beredningsmedlemmar kommer väl någonsin att få reda på vilket förslag denna beredning innerst inne avsåg att lägga fram i år. I stället nöjde man sig med att i efterhand yrka bifall till de fyra partichefernas överenskommelse. Beredningen var inte ens fulltalig, ty efter vad jag förstått var det åtminstone någon av beredningens medlemmar, som inte var med på detta bifall i efterhand.

Herr talman! Detta är verkligen någonting ganska nytt och enastående i den svenska parlamentarismens historia. Jag anser därför, att redan detta tillvägagångssätt förtjänar att uppmärksammas, ty det måste ju tvinga var och en som det minsta tänker igenom saken att dra i tvivelsmål, att dessa fyra herrar haft möjlighet och tid att sätta sig in i alla de svåra frågor, som nu skall ställas inför ett avgörande.

Jag skulle också vilja göra ett påpekande i anledning av en enligt min mening mycket ovärdig metod från regeringens sida, nämligen att försöka dölja konsekvenserna av uppgörelsen eller

kanske bättre uttryckt att framskapa en annan uppfattning om den ekonomiska innebörden än den som framgår av en granskning av fakta i saken.

Herr statsrådet Andersson talar om att det egentligen inte är någon större förändring som har ägt rum. Förändringen uppskattar han till 4 procent. Alla andra måste komma till slutsatsen att det här handlar om en ökning från 2 242 miljoner kronor till 2 700 miljoner kronor nästa år, alltså en ökning med 20,4 procent. Men herr statsrådet får det till 4 procent, och det har han kommit fram till genom att säga, att man dock har överskridit anslagen under det gångna och under det löpande budgetåret, och dessa överskridna anslag — en militärbudget som riksdagen inte har tagit ställning till och som tidigare inte har gällt — skall man nu ta som utgångspunkt när man beräknar utgifterna. Naturligtvis kan man göra på det sättet om man tycker det är bra; jag tycker inte det är riktigt. Men då skall man inte bara något halvår tidigare ha kastat sig över oss och sagt, att vi ger en skev uppfattning om kostnaderna och förstorar summorna genom att inte hålla oss till de formella siffrorna, vilka är de som riksdagen tagit ställning till. Jag tycker, herr försvarsminister, att detta är en ovärdig metod. Det går nog ändå inte att övertyga någon människa om att det inte handlar om en betydande ökning av försvarsutgifterna, och det skall man inte heller dölja.

De ekonomiska konsekvenserna är kanske ändå alldeles särskilt viktiga. Detta förslag skiljer sig ju från liknande tidigare förslag därigenom, att man spikar fast riktlinjer, som skall gälla för lång tid. Därtill utgår man ifrån att den stora summa, som man nu förordar för det närmaste budgetåret, sedan automatiskt skall höjas för varje år som kommer, och denna höjning lär röra sig om 65 à 70 miljoner kronor. Jag kan inte påminna mig att vi någonsin, åtminstone under min tid i riksdagen, har fattat

Vid remiss av propositioner

ett liknande beslut i försvarsfrågorna, och ännu mindre har det väl hänt att man fattat ett beslut som innebär att alla framtida pris- och lönestegringar automatiskt skall kompenseras.

På grund av dessa omständigheter kommer ju försvarsbudgeten, som redan nu ter sig mycket hög — 2,7 miljarder plus 117 miljoner på kapitalbudgeten plus vad som skall gå åt på andra poster såsom civilförsvar och dylikt — inte alls att representera maximum utan endast ett bottenläge. Om tio år kommer vi att ha helt andra militärutgifter. Om jag gör ett försök att summera ihop det hela — jag tar propositionens eget material, där kostnaderna under en tioårsperiod uppskattas till 28,5 miljarder, och lägger därtill de 2,5 miljarderna på kapitalbudgeten och en låt mig säga ganska trolig prisstegring på 5 procent per år — så kommer jag fram till att konsekvenserna av detta beslut blir någonting som rör sig om 35 à 36 miljarder kronor. Det innebär också, att om tio år kommer dagens försvarsbudget att öka från 2,7 miljarder plus kapitalbudgetens siffror till någonting på 4,8 miljarder. Det är mer än vad den direkta inkomstskatten ger staten.

Fördelas nämnda belopp på samtliga skattebetalare, innebär det — om regeringen får sin vilja igenom, och man kan frukta det värsta därvidlag — att det beslut vi skall fatta inom en icke alltför lång framtid medför, att man ålägger varje skattebetalare här i landet en försvarsskattebördä av omkring 12 000 kronor. Man kanske då säger, att vi här är i en progressiv beskattning. Emellertid finns det skäl att frukta för att man kommer att följa den väg man slog in på i fråga om punktskatterna, det vill säga att när det gäller den fortsatta finansieringen av de ökade försvarsutgifterna kommer dessa att slås ut så, att de små inkomsttagarna kommer att få bära ungefär samma börda som de stora inkomsttagarna. Det är ett beslut med oerhörda ekonomiska kon-

sekvenser som regeringen här föreslår riksdagen att biträda.

Jag överdriver inte, om jag säger, att denna uppgörelse och naturligtvis även den proposition som har blivit en följd av uppgörelsen har framkallat en stark besvikelse i landet. Den har utlöst en sådan opinionsrörelse, att det är länge sedan vi upplevt något liknande. Jag skall inte gå in på hela frågan om varför denna opinionsrörelse har uppstått. Men det är ju uppenbart att den grundar sig på ett verkligt missnöje med dessa höga utgifter.

Man måste fråga sig: Är det ett nytt läge som har föranlett regeringens förslag med alla dess långtgående konsekvenser? Jag har läst både överbefälhavarens motivering och regeringens motivering men inte kunnat finna något stöd för antagandet, att det skulle ha uppstått ett nytt och farligare läge än tidigare. Snarast argumenterar överbefälhavaren med instämmande av departementschefen för den meningen, att situationen är ungefär oförändrad. Det är en situation som självfallet inrymmer vissa faromoment. Det är alltså inte ett nytt militärt läge eller ett nytt politiskt läge, som utgör underlag för förslaget om denna långtgående upprustning, utan man hänvisar i stort sett till vad som gällt under det kalla krigets år. Kanske just detta att man inte kan påvisa ett nytt läge bidrar till att förklara, att hela uppgörelsen om försvaret ter sig oförklarlig för så många människor i detta land.

Jag vill i alla fall ge departementschefen det erkännandet, att jag förstärker hans oro för att tillfälligheter kan kasta om förhållandena och plötsligt skapa ett farligt läge. Jag hänvisar bara till dagens telegram om hurusom amerikanerna sänder iväg vätebombslastade armador med uppgift att bomba ett bestämt mål, därför att de upptäckt vildgäss eller meteorsvärmar på sina radarskärmar. Denna hysteri ger uppenbarligen en viss grund för antagandet, att tillfällig-

Vid remiss av propositioner

heter kan skapa en krigssituation. Men även om jag ger departementschefen det erkännandet att man har anledning att vara orolig, när hysteriker har så stor makt över folkens öde, så har jag i alla fall den uppfattningen, att vi gått in i en lugnare period i stort sett. Jag har redan tidigare uttryckt den meningen, att styrkepolitiken har gjort bankrutt, och jag tycker, att det som har inträffat sedan dess inte har jävat detta antagande.

I propositionen påpekas också, att det har blivit så dyrt att tillföra stridskrafterna nya vapen, att även stormakterna måste begränsa sig. Det sägs att både Öst och Väst har tillkännagivit vissa minskningar av de stående styrkorna. Häromdagen läste jag en uppgift från Danmark om att danska regeringen förbereder en minskning av försvarsutgifterna med 150 miljoner kronor, d. v. s. med 15 procent. Det håller alltså på att uppstå ett slags internationell situation, där man tvingas att konkret befatta sig med frågan om att nedbringa militärutgifterna. Men vi skall inte göra det; vi skall i stället visa oss duktiga när det gäller att gå vidare på den militära upprustningens väg. Nu skall vi som sagt sikta hän mot en försvarsbudget på närmare fem miljarder kronor.

Det är klart att man här frågar sig: Innebär nu detta att vi får ett starkare försvar? Ja, det är väl så, som Morgon-Tidningen i sin ledare för ett par dagar sedan vanvördigt erinrade om, att man nu liksom under de senaste 100 åren bygger upp försvaret på hypotesen »krigsfall ost». Såvitt jag kan se innebär besparingarna en ganska radikal rasering av tidigare försvarsanstalter på den svenska västkusten. Jag undrar just om detta samt det förhållandet att man nu inriktar sig på ett ytterligare förstärkande av flyget på andra vapengrenars bekostnad är att dra den riktiga slutsatsen av de senaste krigens erfarenheter och av det allmänna läget.

Överbefälhavaren säger själv att vi

inte kan ha ett neutralitetsförsvar. Krigsmakten, säger han, kan »enligt studier inte utformas med hänsyn härtill». Ändå är det en ganska negativ beskrivning han ger av den försvarsordning som nu föreslås riksdagen. Han talar om att uthålligheten minskas. Förmågan till stor kraftutveckling i krigets inledande skede kommer att få företräde före uthålligheten under dess fortsättning.

Jag måste då fråga: Är det inte en utopi då överbefälhavaren säger, att om vi bara är riktigt kraftiga i krigets inledande skede, kan vi sedan räkna med att få hjälp och då klarar vi oss bättre än om vi bygger upp ett försvar med tanke på att det skall vara långsiktigt och uthålligt? Under andra världskriget fick olika stater »hjälp», men det tog förfärligt lång tid. För polackerna tog det väl sex år, för tjeckerna och österrikarna åtta år, för danskarna och norr-männen fem år och för fransmännen, holländarna och belgierna mellan fyra till fem år. Vi skall alltså bygga upp ett försvar med tanke på att vi skall få hjälp. Bara vi ser till att vi i själva explosionsögonblicket är starka är allting gott. Ju starkare flyg vi har, desto starkare skall vi vara. Nu visar erfarenheten att det inte finns något land jämförbart med eller starkare än vårt som kunnat lita på sitt flyg i farans stund. Norrmännen, danskarna, holländarna, polackerna, jugoslaverna och grekerna fick väl inte ens upp sina flygmaskiner i luften, om jag minns rätt — de förstördes redan på landningsbanorna. Och de insatser som det franska flyget — och Frankrike var dock en stormakt — kunde göra var mycket begränsade; huvuddelen av flyget förstördes redan under de första dagarna sedan kriget på allvar hade börjat.

Men trots dessa erfarenheter skall vi här i landet nu lägga huvudvikten vid ett starkt flyg. Det måste vara att dra felaktiga slutsatser av de erfarenheter

Vid remiss av propositioner

som folken i andra länder gjorde under det senaste världskriget.

Jag har alltså icke den uppfattningen att det är ett starkare försvar som man här rekommenderar riksdagen. Däremot håller jag med om att det är ett betydligt dyrare försvar som man rekommenderar. Dessutom presenteras denna ganska omfattande förändring av försvarsorganisationen för riksdagen utan att en rad frågor blivit utredda. Jag skall inte här uppta tiden med att erinra om vilka frågor det gäller — det blir ju tillfälle att göra detta i form av motioner.

Jag vill bara slutligen säga två saker. För det första vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att regeringen skjutit atomvapenfrågan på framtiden. Det var välbetänkt av regeringen. Jag fruktar emellertid att de partier, med vilka regeringen träffat denna uppgörelse, inte kommer att respektera uppgörelsen så långt att de kommer att godkänna regeringens resonemang på denna punkt. Det kommer nog att visa sig, att denna uppgörelse inte har lett till någon borgfred i försvarsfrågan, utan att den tvärtom framhäver faran av att ställa försvarsproblemet ovanför de s. k. parti-striderna.

För det andra vill jag framhålla att jag väl förstår regeringens besvärligheter. Det har säkert mött oerhörda svårigheter att kunna i det väsentliga bevara en militär organisation, som uppbyggts under det andra världskriget och vars omkostnader nu fördubblats, och samtidigt försöka åstadkomma besparingar och rationaliseringar. Jag anser att denna uppgift är olöslig. Om man inte vill gå in för att göra en verklig förändring av själva organisationen och anpassa denna till den nya tiden och till det förhållandet, att vi inte befinner oss i en krigssituation, där nationens maximala resurser måste sättas in för militära ändamål, då kommer man aldrig att kunna ta ett steg framåt på vägen mot besparingar och rationaliseringar.

Herr talman! Jag vill uttrycka mitt beklagande över att denna fråga skulle framläggas för riksdagen i en situation när hela den svenska arbetarrörelsens krafter borde samlas och samordnas för att genomföra den viktigaste sociala reform som den svenska riksdagen väl någonsin har haft att ta ställning till. Tyvärr kan man inte — åtminstone kan inte vi göra det — i detta läge dölja de betänkligheter som man måste hysa mot en uppgörelse av det slag som presenterats i regeringens proposition.

Jag har, herr talman, redan i dag velat framföra dessa synpunkter på frågan och instämmer i förslaget om att motionstiden förlänges till 15 dagar.

Vidare yttrades ej. Propositionen hänvisades till statsutskottet, dit jämväl herr Hagbergs anförande skulle överlämnas.

Härefter föredrogos var efter annan följande propositioner; och remitterades

till utrikesutskottet propositionen nr 129, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1957 och 1958 vid dess nionde ordinarie möte fattade beslut;

till statsutskottet propositionen nr 130, angående förflyttning av Söderbygdens vattendomstol;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 132, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, och

nr 134, angående viss ändring i gällande avtal angående utövandet av statens tobaksmonopol;

till statsutskottet propositionen nr 135, angående godkännande av överenskommelse mellan Sveriges regering och De Socialistiska Rådsrepublikernas Unions regering om utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm;

till behandling av lagutskott propositionerna

nr 137, med förslag till lag angående ändring i lagen den 24 maj 1929 (nr 116) om tillsyn över stiftelser,

nr 138, rörande ratifikation av konvention om indrivning av underhållsbidrag utlandet, och

nr 139, angående ratifikation av europeisk utlämningskonvention; samt

till statsutskottet propositionen nr 140, angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.

§ 9

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 456, av herr *Stiernstedt m. fl.*,

nr 457, av herr *Andersson* i Ronneby *m. fl.*,

nr 458, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*,

nr 459—461 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*,

nr 462, av herr *Ståhl m. fl.*,

nr 463, av herr *Lothigius m. fl.*,

nr 464, av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Olofson*,

nr 465, av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Hagnell*,

nr 466, av herr *Gerhard Nilsson* i Gävle *m. fl.*,

nr 467, av herr *Allard m. fl.*,

nr 468, av herr *Nestrup m. fl.*,

nr 469, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*,

nr 470, av herr *Boija m. fl.*,

nr 471, av herr *Bengtsson* i Göteborg *m. fl.*,

nr 472—475, av herr *Bengtsson* i Göteborg,

nr 476, av herrar *von Seth* och *Lothigius*,

nr 477, av herrar *Regnéll* och *Svensson* i Krokstorp,

nr 478, av herrar *Jansson* i Benestad och *Nilsson* i Bästekille,

nr 479, av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*,

nr 480, av herrar *Helén* och *Hansson* i Skegrie,

nr 481, av herr *Christenson* i Malmö *m. fl.*,

nr 482, av herr *Rimås m. fl.*,

nr 483, av herr *Löfgren m. fl.*,

nr 484, av herr *Svenning m. fl.*,

nr 485—488, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, samt

nr 489, av herrar *Braconier* och *Löfgren*;

till statsutskottet motionen nr 490, av herr *Nyhage*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 491, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 492, av herr *Svensson* i Ljungkile *m. fl.*,

nr 493, av herr *Königson*, och

nr 494, av herr *Hæggbloom m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 495, av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*,

nr 496, av herrar *Olofson* och *Nilsson* i Lönsboda,

nr 497, av herrar *Hammar* och *Nestrup*,

nr 498, av herr *Helén*,

nr 499, av herr *Rylander m. fl.*,

nr 500, av herr *Lassinantti m. fl.*,

nr 501, av herrar *Nyhage* och *Hedin*,
och

nr 502, av fröken *Karlsson m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 503, av herr *von Friesen m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 504, av herr *Rimmerfors m. fl.*,

nr 505, av herr *Nestrup*,

nr 506, av fröken *Elmén*,

nr 507, av herr *Rylander m. fl.*,

nr 508, av herr *Ståhl*,

nr 509, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 510, av herrar *Senander* och *Hagberg*,

nr 511, av herr *Persson* i Växjö,

nr 512, av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*,

nr 513, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 514, av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*,

nr 515, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 516, av herr *Hjalmarson m. fl.*,
samt

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

nr 517, av herrar *Johansson* i Öckerö och *Svensson* i Ljungskile;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 518, av herr *Karlsson* i Stuvsta, och nr 519, av herr *Ahlsten m. fl.*, samt till behandling av lagutskott motionen nr 520, av herr *Jonsson* i Strömsund.

§ 10

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 68 och 69, bankoutskottets utlåtande nr 16, första lagutskottets utlåtanden nr 21—24, andra lagutskottets utlåtanden nr 18 och 19, tredje lagutskottets utlåtande nr 12, jordbruksutskottets utlåtanden nr 13 och 14 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14.

§ 11

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 21 maj 1954 (nr 296) angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, m. m.; och

statsutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner angående den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken.

I de inom riksdagen väckta, till be-

villningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 260 av herr *Axel Jansson* och II: 238 av herr *Brandt m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att frågan om den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken upptages till skyndsamt behandling och att för riksdagen framlägges förslag, innebärande att denna försäljning med det allra snaraste bringas att upphöra».

Utskottet hemställde

1) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 260 av herr *Axel Jansson* och II: 238 av herr *Brandt m. fl.*, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte överväga möjligheten och lämpligheten av ett initiativ till en internordisk överenskommelse, syftande till en avveckling helt eller delvis av den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken; samt

2) att de likalydande motionerna I: 260 av herr *Axel Jansson* och II: 238 av herr *Brandt m. fl.* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Gustaf Elofsson*, *Alvar Andersson* och *Brandt*, vilka ansett, att utskottet med bifall till motionerna I: 260 och II: 238 bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga att frågan om den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken upptogs till skyndsamt behandling och att för riksdagen framlades förslag, innebärande att denna försäljning med det allra snaraste bringades att upphöra;

II) av herrar *Erik Jansson*, *Siegbahn* och *Christenson* i Malmö samt fru *Holmqvist*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! I anledning av motion nr 238 i denna kammare med yrkande om att den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken upptages till skyndsman behandling och att för riksdagen framlägges förslag innebärande att denna försäljning med det allra snaraste bringas att upphöra, har jag till bevillningsutskottets betänkande nr 36 fogat en blank reservation.

Jag har i och för sig inte något emot att i skrivelse till Kungl. Maj:t aktualisera problemet, men utskottets skrivning anser jag vara alltför långtgående. Jag citerar: »att Kungl. Maj:t tar under övervägande lämpligheten och möjligheten av ett initiativ till en internordisk överenskommelse syftande till en avveckling helt eller delvis av den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken». Denna skrivning binder Kungl. Maj:t i förväg till ett bestämt ställningstagande.

Såsom framhållits i utskottets utlåtande gäller rätten till skattefri försäljning inte bara tobak och andra eljest skattebelagda varor. Denna fråga har betydligt mera invecklade kommersiella aspekter, som påverkas av sjörättsliga förhållanden. Att utskottet skrivit så positivt har enligt min mening varit att tillmötesgå motionärerna alltför långt, när dessutom motionärerna reserverat sig för motionsyrkandet. Jag är rädd att utskottets skrivning kommer att tolkas mera positivt än vad som varit avsikten, vilket framgår av att utskottets beslut uppmärksammats i dansk press.

Herr talman! Detta är anledningen till min blanka reservation.

I detta anförande instämde herrar *Blidfors* (s), *Adamsson* (s), *Svenning* (s), *Bengtsson* i Landskrona (s), *Bracquier* (h), *Andreasson* (s) och *Heningsson* (s).

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Gränshandeln mellan de nordiska länderna befinner sig i ett

krisläge. De riktlinjer för utvidgad gränshandel som Nordiska parlamentariska kommittén förslagit och som har accepterats av respektive länder är på sätt och vis i farozonen. Restriktiva bestämmelser om införseln av livsmedelsvaror till Sverige har redan bebidrats i en proposition med åtföljande motioner. På riksdagens bord ligger nu en motion som vill ta bort den traditionella försäljningen av skattefria varor på öresundslederna. Dessa antinordiska tendenser är beklagliga med hänsyn till de förhandlingar som pågår angående den framtida tullunionen.

Vad är orsaken till den ökade gränshandeln? Det är regeringens och riksdagens åtgärder att skattepolitiskt utnyttja viktiga livsmedel, t. ex. margarin och socker. De höga skattesatserna på choklad och tobaksvaror har även bidragit till att skapa ökad gränshandel. De svenska husmödrarnas tysta demonstration mot statsmakternas pris- och skattepolitik har tagit sig uttryck i långa köer i hamnstäderna vid Öresund. Det är beklagligt att detaljhandlare som säljer varor, som speciellt är föremål för Norge- och Danmarkresenärernas intresse oskyldigt får bära förluster, men ingen kan väl förtänka att de svenska husmödrarna köper sina varor där de kan få dem billigast.

Vad beträffar den traditionella försäljningen av skattefria varor på öresundslederna vill jag först och främst anföra att Öresund får betraktas som internationellt farvatten. Detta faktum fastslogs under det senaste världskriget, och utskottet förklarar kategoriskt att det beträffande Öresund föreligger internationella regler. En inskränkning av handeln i den utsträckning som den Brandtska motionen åsyftar skulle få obchagliga följder för den nordiska skeppsredarverksamheten. Stor risk föreligger att främmande nationers fartyg, kommer att sältas in i öresundstrafiken, oberoende av hämmande svenska före-

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

skrifter beträffande försäljningen ombord.

Jag har avgivit en blank reservation, vilken närmast får betraktas som uttryck för att jag inte är belåten med utskottets skrivning. Det är också några synpunkter på den Brandtska motionen som inte kommit klart fram i utskottets motivering. Utskottet borde med hänsyn till vad som hänt på den nordiska parlamentariska fronten ha varit litet försiktigare i sin skrivning. Det har redan från danskt och norskt håll frågats varför Sverige, om Sverige inte kan vara tolerant i fråga om en så liten gränshandel, ändå ropar efter en gemensam nordisk marknad. Motionärerna framhåller, att den nuvarande ordningen på öresundslederna mot bakgrunden av strävandena efter en gemensam nordisk marknad är ohållbar och omöjlig. Innan frågan om en nordisk tullunion är löst synes det dock enligt min åsikt inte föreligga någon anledning att under åberopande av den eftersträlvade gemensamma marknaden ta ståndpunkt till en detaljfråga, allra minst en detaljfråga av så ringa betydelse. Ett bifall till motionen kan däremot medföra att de nordiska förhandlingarna försvåras.

När det gäller försäljningen av skattefria tobaksvaror på båtar och färjor mellan Malmö och Köpenhamn kan jag nämna, att denna försäljning år 1956 utgjorde 0,8 procent av Tobaksmonopolets totala försäljning. Enligt de beräkningar som SJ gjort skulle beskattning av de försålda tobaksvarorna ha medfört en intäkt på 1,2 miljoner kronor, medan man kunde befara en minskning i biljettintäkterna med omkring 3,6 miljoner kronor vid bibehållna biljettpriser. SJ är ju redan en dålig affär, och en ökning av biljettpriset med två kronor per enkel tur, som SJ anser nödvändig om den skattefria försäljningen slopas, måste leda till en minskning av trafikfrekvensen och sämre service för allmänheten, färre turer o. s. v.

Järnvägsstyrelsen bemöter också mo-

tionärernas påstående att utskänknigen av vin och spritdrycker skapat betydande otrevnad på båtarna. SJ hävdar i sin skrivelse till bevillningsutskottet, att missbruk av spritdrycker numera förekommer i mindre omfattning på färjor och båtar än i land. Det bör även observeras, att utskänknigen sker glasvis liksom på restaurangerna. Förekommande fall av brott mot god ordning kan inte elimineras, menar SJ, om motionen godkännes, eftersom förtäring av medhavd sprit inte helt torde kunna avlägsnas.

Beträffande chockladförsäljningen ombord måste konstateras, att det i stor utsträckning rör sig om okynnesköp. Majoriteten av köpare utgöres av danskar. Resenärerna inbillar sig att de köper billigt och kalkylerar inte med sina resekostnader.

Herr talman! Ur det nordiska samarbetets synpunkt är denna fråga ett ganska känsligt kapitel, även om den inte i och för sig är så stor. Det är dock alltid vanskligt att kasta fram detaljfrågor när man behandlar och förbereder stora problem. Nordiska parlamentariska kommittén har ju öppnat vägen för en bättre nordisk samhörighet, vilket fått de bästa lovord inte minst från turistens företrädare. Det skulle vara beklagligt om Sverige nu skulle gå i spetsen för ensidiga åtgärder när det gäller internationella rättsförhållanden på sjöfartens område. Havens folkrättsliga frihet bör hållas i respekt.

I detta anförande instämde herrar *Olofson* (fp) och *Nelander* (fp).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Detta är ingen ny fråga, även om den nu vållat en smula panik i vissa kretsar. Tvärtom är det en mycket gammal fråga. Jag skall tillåta mig att i korthet rekapitulera händelserna kring densamma.

1950 tog statsrevisorerna upp frågan och framhöll angelägenheten av att åt-

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

gårder vidtoges för att stoppa den skattefria försäljningen. Motiveringen var att betydande skattemedel, som borde komma staten till godo, här undandras det allmänna för att i stället tillgodoföras statliga och enskilda restaurationsföretag.

Nordiska parlamentariska kommittén, som herr Christenson i Malmö här talade om, har resonerat på ett helt annat sätt än herr Christenson. 1952 föreslog den i ett betänkande liberalare regler om tullfrihet men var på det klara med vanskligheterna att tillämpa dessa liberalare regler i öresundstrafiken på grund av att man där sålde obeskattade varor. Den rekommenderade därför överläggningar om saken mellan respektive länders myndigheter.

1952 framlade dåvarande finansministern en proposition om lättnader i tullbestämmelserna. Det förelåg då ett förslag från OEEC-länderna och Nordiska parlamentariska kommittén om att man skulle höja minimikvantiteten bl. a. för tobaksvaror, som man fritt skulle få införa. Departementschefen sade emellertid i propositionen, att han inte kunde vara med om detta så länge man har rätt att sälja obeskattade varor. Denna rätt måste först avskaffas innan man kunde höja dessa tullgränser. Även han hänvisade till förhandlingar mellan de nordiska länderna.

1953—1954 ägde också förhandlingar rum mellan de nordiska ländernas tullstyrelser. Därvid enades man om att ett genomförande av Nordiska kommitténs liberalare regler om tullfrihet och lättnader i tullkontrollen i princip borde medföra, att provianteringen med obeskattade varor i den internordiska passagerartrafiken skulle avskaffas. I anledning av dessa överläggningar föreslog generaltullstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t 1954, att rätten att proviantera med obeskattade spritdrycker, tobaksvaror och chokladvaror skulle borttas i närtrafik. Generaltullstyrelsen sade att det finns legitima behov på

detta område. Den pekade bl. a. på intresset av skattefrihet för proviantering och förbrukning ombord på resor mellan olika länder på långa sträckor över internationellt vatten.

Ingen av oss motionärer har bestritt att det behovet och det intresset finns, och vi vill heller inte att man skall ändra på den punkten, men enligt expertisen — en representant för utrikesdepartementet hade en föredragning inför avdelningen — finns inget internationellt vatten i öresund.

Den resande har vidare ett annat intresse, nämligen att han kan medföra rimliga kvantiteter varor som han skaffar sig på vanligt sätt i den fria handeln, utan att han fördenskull skall behöva bli dubbelbeskattad för varorna.

Generaltullstyrelsen sade vidare att den inte kunde erkänna, att passerandet av en tullgräns skulle kunna grunda något legitimt intresse för en resande att medföra obeskattade varor. Tvärtom sade styrelsen — och det tycker jag herr Christenson bör lägga märke till — att detta stred mot strävandena till nordisk samhörighet, som går ut på att utplåna intrycket av tullgränserna. Styrelsen framhöll vidare att det heller inte finns någon anledning att slå vakt om en affärsrörelse som från ett slags flytande frilager till resande säljer varor, som inte är beskattade i någotdera landet, för ilandförsel. Tvärtom, sade styrelsen, bör tullbestämmelserna vara sådana, att de inte direkt inbjuder till en företagsamhet, baserad på exploaterandet av möjligheterna att undgå beskattning. Det är inte bara en fiskal angelägenhet, menade styrelsen, utan man bör också undvika ojämnheter i konkurrens- och konsumtionsvillkoren företagare och konsumenter emellan.

Så återkom Nordiska parlamentariska kommittén i sitt slutbetänkande 1956 till frågan och framlade ett nytt förslag om höjning av de minimikvantiteter sprit och tobaksvaror som tullfritt får införas. Kommittén ansåg dock att un-

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

dantag motiverades för resande på korta rutter på vilka obeskattade tobaksvaror säljs. Den sade att det bör ankomma på regeringarna att överenskomma om reglerna därvidlag.

Jag tycker att herr Christenson även bör lägga märke till att Nordiska parlamentariska kommittén sade, att det finns ett väsentligt hinder mot att införa likartade, liberalare regler om tullfri införsel av tobaksvaror, nämligen den skattefria försäljningen på korta rutter, men kommittén ansåg det högst otillfredsställande att denna försäljning skall hindra eller försvåra liberalare reglers införande inom det nordiska området. Det förhåller sig faktiskt på det sättet. Så sade kommittén, att man möjligen kan göra undantag från tillämpning av de liberala reglerna på de korta rutterna så länge det finns rätt att försälja obeskattade tobaksvaror.

År 1956 hemställde också statens tobaksnämnd i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte inskränka försäljningen av obeskattade varor i öresundstrafiken i enlighet med generaltullstyrelsens riktlinjer. Tobaksnämnden påpekade även att det var fråga om ett skattebortfall av, på den tiden, omkring 12 miljoner kronor.

Frågan har alltså varit föremål för mycken uppmärksamhet och kritik vid upprepade tillfällen. Vad vi motionärer nu föreslår är helt enkelt ingenting annat än vad flertalet av dessa myndigheter har krävt, och jag skulle väsentligen kunna inskränka mig till att hänvisa till deras motivering för sina yrkanden. Det finns starka skäl att stoppa den här försäljningen och göra det så snart som möjligt. Det är nämligen obestriddligt att stora belopp här frändrages statskassan i form av skattebortfall, och de beloppen kommer att öka ytterligare.

Av utskottets betänkande framgår, att Hälsingborgs turistförening yttrat, att den totala persontrafiken över öresund 1957 omfattade 10 698 000 perso-

ner, vilket var en ökning med 766 000 från 1956. Resandeströmmen tenderar att öka och därmed naturligtvis också skattebortfallet, men — herr Christenson — det är inte turister i vanlig mening, som trafikerar de här korta rutterna, utan obestriddligen till huvudsaklig del passagerare som reser fram och åter för att köpa dels de obeskattade varorna och dels naturligtvis andra varor som är billigare i det andra landet än i hemlandet.

Ytterligare en sak som bör observeras är att det kanske inte är alldeles riktigt att säga att varorna är helt obeskattade när allmänheten köper dem. Ett paket amerikanska cigaretter, som man vanligtvis säljer, kostar i inköp omkring 50 öre, men rederierna eller fartygsrestaurationerna tar 1 krona 50 öre. Man tar med andra ord ut en skatt på 1 krona av allmänheten, men man stoppar den i egen ficka i stället för att leverera in den till statsverket. En snaps av konjak, whisky eller brännvin kostar omkring 2 kronor och är väl inte värd mer än omkring 30 öre om man räknar bort skatt.

Rederierna tar alltså ut väsentliga belopp av skattepengar som de inte behöver leverera in till staten men som allmänheten ändå får betala. Det är naturligtvis en mycket lukrativ affär, och det är lätt att förstå att man på det hållet är ängslig för att det skulle bli slut på denna fina affärsrörelse, men det är ett allmänt intresse att så sker.

Ja, herr talman, jag skall nu något beröra de argument man har radat upp om de svårigheter som skulle uppstå därest denna försäljning upphörde. Trafiken skulle minska, säger man, och rederierna skulle få svårigheter att klara sig. Före kriget såldes obeskattade varor på rutten mellan Köpenhamn och Malmö till något lägre pris. Mellan Hälsingborg och Helsingör såldes över huvud taget inga obeskattade tobaksvaror. Det blev ett problem först när den privata färjan Betula år 1956 började med

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

försäljningen och därmed tvingade statens järnvägars färjor och andra båtar att börja med samma försäljning, om de skulle klara sig i konkurrensen med Betula.

Men när man nu säger att trafiken skulle upphöra helt, bör man lägga märke till att resandeströmmen Hälsingborg —Helsingör var ganska betydande även innan denna försäljning uppkom. Att det skulle bli minskad trafik, är alltså inget sakligt argument mot att man skall stoppa försäljningen. Troligen skulle statens järnvägars färjor och båtar få lika goda möjligheter att klara sig, eftersom trafiken med dessa båtar, som satts in på spekulation enbart för att få sälja obeskattade varor, finge upphöra och resandena återgå till att begagna mera normala fartyg, om jag får använda det uttrycket. Det bör också observeras att man delar ut fribiljetter och annonserar i tidningarna i Skåne om att man erbjuder fackföreningar och andra organisationer och sällskap att gratis få resa på båtarna. Man är nämligen övertygad om att får man bara passagerarna ombord, så nog köper dessa tobak, sprit och choklad. Detta är en så lukrativ affär att man i alla fall kan klara rörelsen. Men då skall man inte tala så högröstat om att biljettpriserna måste höjas om den fria försäljningen upphör.

Men så säger man — och detta är det viktigaste argumentet — att ett upphävande av tullfriheten inte får ske ensidigt från svensk sida. Vi motionärer har heller aldrig avsett detta, det vill jag klart och tydligt poängtera. Det har aldrig varit vår avsikt att den svenska riksdagen skulle besluta att regeringen ensidigt skulle vidtaga åtgärder för att stoppa det här. Det faller av sig självt att det måste ske efter en överenskomst med de övriga nordiska länderna, och det har ju redan skett genom att de nordiska tullstyrelserna har överenskommit om att vidtaga åtgärder och hemställt om detta.

Jag har också varit med i en deputation på fem man som gjorde en uppvaktning för danske finansministern Kampmann. Han förklarade, att han och hela den danska regeringen var beredd att stoppa denna försäljning, som han tyckte var orimlig. Inte minst fördömde han spritförsäljningen, som skapade sådana missförhållanden på båtarna. Att så är fallet kan nämligen alla som rest där intyga. Härordagen rekvirerades polis för att möta båtarna och ta hand om berusade personer när de kom i land. Minister Kampmann sade, att den danska regeringen på administrativ väg kan vidtaga åtgärder men att den svenska regeringen inte kan detta. Han tillade: »Förra gången tog jag initiativet. Det resulterade då inte i någonting. Nu bör det vara svenskar som tar initiativet, och vi är då beredda att vara med.»

Det andra mycket viktiga argumentet är faran för att utländska båtar övertar trafiken. Det kan vi inte helt bortse ifrån. Det säges att om man här företar inskränkningar, riskerar man att tyska och andra utländska båtar kommer att överta försäljningen, och i så fall är inte så mycket vunnet. Det skall jag gärna instämna i. Företar man inskränkningar, säges det vidare, innebär det en flaggdiskriminering. Hur är det med den saken?

Jag vill först och främst på denna punkt klart deklarera att det aldrig har varit motionärernas mening att det skulle företagas en aktion som medför risk att andra länders båtar skulle upptaga försäljningen. Det måste vara alldeles uteslutet — annars har man inte nått det syfte som här avses. Emellertid har utrikesdepartementets talesman förklarat att det inte finns något internationellt vatten i Öresund. Man kan inte hindra båtar att passera Öresund — det är en internationell rätt — men generaltullstyrelsens representant som var med om föredragningen i första avdelningen redogjorde för de åtgärder som

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

generaltullstyrelsen redan år 1954 har förberett i samband med den proposition, som då var ämnad att föreläggas riksdagen. Han förklarade att man kan vidtaga åtgärder, om utländska båtar verkligen skulle upptaga trafiken. Redan nu finns det i tullstadgan föreskrifter, som tillämpas vid utförsel i vissa fall av kaffe- och kakaoböner, och ingen har kommit på den idén att det skulle innebära någon flaggdiskriminering att man ingriper mot utländska båtar i det fallet. Liknande bestämmelser kan införas även beträffande de skattefria varorna i öresundstrafiken. I Danmark har man exempelvis ett annat förfaringsätt, som i korthet innebär att fartyg i närtrafik, som provianterat med obeskattade varor, inte får avgå från dansk hamn, såvida inte varorna antingen underkastas beskattning eller upplossas innan fartyget avgår. Ingen har kommit på den idén, att tillämpningen av dessa föreskrifter skulle innebära någon flaggdiskriminering.

Byråchefen Bergström nämnde flera alternativ, och det finns också lagtextutkast i detta avseende.

Inom utskottsavdelningen var man ganska ense om att något bör göras här. Vill man ha en likartad beskattning av dessa varor för människorna i vårt land, finns det ingen annan möjlighet än att regeringen överväger möjligheterna att stoppa denna tullfria handel. Utskottet anser, att man måste beakta alla konsekvenser, och jag vill understryka att man naturligtvis skall göra det. Det har heller aldrig varit motionärernas mening, att man ensidigt skall lösa frågan eller göra det utan att noga bedöma riskerna för utländsk konkurrens. Därom är vi alla ense.

Jag vill gärna understryka, att jag finner att utskottet i övrigt intagit en mycket positiv ställning till motionen. Vi motionärer kan i långa stycken understödja utskottets motivering, av vilken framgår att utskottet av principiella skäl anser det angeläget att åtgärder

vidtages för att inskränka möjligheterna till skattefri proviantering och försäljning av skattebelagda varor ombord på fartyg i utrikestrafik på kortare rutter. Det understryker utskottet klart och tydligt. Att ett par andra reservanter och jag ändå inte har kunnat rösta för utskottets yrkande i slutklämman beror på att vi vill poängtera att frågan bör lösas skyndsamt. Som reservant har man inte någon initiativrätt. Får man inte med vad man vill, återstår helt enkelt ingenting annat än att yrka bifall helt och hållet till motionen. Det gör vi också av den anledningen att vi anser frågan vara av så stor betydelse, att den bör lösas snarast möjligt. Regeringen har möjlighet härtill på grund av det förarbete som skett och de överläggningar, som de nordiska tullstyrelserna redan har haft. Att det också kan ske utan risk för utländska båtar är jag för min del övertygad om.

Riksdagen är ju synnerligen noga med att täppa till alla möjligheter till skatteflykt. Finns det då någon anledning att vara generös på detta område, där det inte är fråga om internationella turister? Att hindra försäljningen av obeskattade varor på internationella, längre linjer har vi aldrig ifrågasatt. Nej, här är det huvudsakligen en begränsad grupp människor, som kan utnyttja detta förhållande. Med punktskatternas höjande blir frestelserna att köpa och därmed skattebortfallet ännu större.

Därtill kommer alla de skäl, som tullstyrelsen åberopat, inte minst strävandena att skapa ökad tullfrihet. Här vill jag vända mig till herr Christenson, som tycks ha missförstått detta. Så länge man säljer obeskattade varor utgör det helt enkelt en käpp i hjulet för nordisk samhörighet, ty så länge sådan handel existerar, kan man helt enkelt inte få den tullfrihet och den friare handel, som man strävar efter.

Nu har man från Trafikrestaurangaktiebolaget hemställt om att få börja sälja sprit också på flaskor mellan Trel-

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

leborg och Sassnitz, och Betulas rederi-ägare har förklarat att så snart Trafikrestaurangaktiebolaget får den rätten kommer båtarna och färjorna i Öresund att börja sälja whisky och konjak till resande. Man frågar sig vart det med en sådan utveckling skall bära hän! Då kan en viss grupp människor köpa ännu mera varor utan att bli beskattade som andra medborgargrupper.

Detta tycker jag är en utveckling, som man noga bör beakta och som ytterligare talar för att man snarast möjligt bör vidtaga åtgärder på detta område. Det är därför som jag, herr talman, trots att jag är synnerligen tacksam mot utskottet ändå ber att få yrka bifall till den reservation, som är avlämnad av herr Elofsson m. fl.

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på detaljfrågorna, som hr Brandt berört. Det är de stora problemen, som jag vill slå vakt om.

Herr Brandt återopade ett par gånger generaltullstyrelsens skrivelse. Ett förbud mot försäljning av skattebelagda varor skulle medföra en irriterande kontroll av passagerarna i svenska hamnar. Generaltullstyrelsens skrivelse, herr Brandt, står i uppenbar strid med de genomförda lättnader i resetraffiken, som Nordiska parlamentariska kommittén har föreslagit och som de nordiska parlamenten har accepterat. Det förslag, som Nordiska kommittén har framlagt, betyder ju, att de nordiska resenärerna skulle befrias från reguljär tullvisitation.

Sedan nämnde herr Brandt något om vad Nordiska parlamentariska kommittén hade sagt. Jag ber då att få citera slutklämman i kommitténs betänkande, i vilken det bl. a. säges: »I detta sammanhang vill kommittén framhålla, att det i fråga om tullklarering och tullkontroll vid de större överfartsorterna,

exempelvis vid Öresund, icke torde vara praktiskt möjligt att genomföra en behandling, som är olika för lokala resande och andra resenärer, utan att man därigenom skulle i hög grad förringa värdet av den reform, till vilken kommittén siktat.»

Detta strider ju helt mot vad herr Brandt här anförde.

Vidare berörde herr Brandt finansminister Kampmanns uttalande i denna fråga. Jag vill då bara säga, att danskarna kanske inte har någonting emot att få en restriktiv kontroll över öresundslederna. De skulle ju då få en mycket stor marknad för dessa varor på linjen Gedser—Grossenbrode.

Herr **KOLLBERG** (fp):

Herr talman! Jag ber att med några ord få redovisa min uppfattning rörande skillnaden mellan utskottets utlåtande och reservationen. Herr Brandt har ju nyss för kammaren redovisat de skäl som i motionen anförts för yrkandet om en ändring i nu rådande förhållanden.

I reservationen yrkas som bekant, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken upptages till skyndsam behandling och att för riksdagen framlägges förslag, innebärande att denna försäljning med det allra snaraste bringas att upphöra.

Utskottet har inte varit lika kategoriskt som herr Brandt och hans medreservanter, men utskottet har ändå — som fru Holmqvist för en stund sedan påpekade — intagit en positiv inställning till frågan och beaktat de i motionen anförda skälen. Detta framgår tydligt av utskottets skrivning på sid. 15, där det bl. a. säges: »I likhet med motionärerna anser utskottet det av principiella skäl angeläget att åtgärder vidtages för att inskränka möjligheterna till skattefri proviantering och försälj-

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

ning av skattebelagda varor ombord på fartyg i utrikes trafik på kortare rutter.»

Utskottet har vidare ansett att såväl finansiella synpunkter som hänsynen till den inhemska handeln talar för en inskränkning i möjligheterna till skattefri proviantering och försäljning, men trots denna inställning har utskottet ändå inte kunnat ansluta sig till yrkandet i reservationen, på grund av att utskottet har ansett att frågan inte kan lösas så enkelt som reservanterna har föreslagit. Problemet måste i stället angripas så, att man i första hand inleder förhandlingar om en överenskommelse i frågan mellan de berörda länderna. De spörsmål som skall dryftas vid dylika förhandlingar, innan en överenskommelse kan komma till stånd, är — som framgår av utskottets utlåtande — av delvis mycket komplicerad beskaffenhet, och de fordrar ytterligare utredningar och noggranna överväganden, innan slutlig ställning kan tagas. Av dessa skäl och för att inte föregripa en kommande utredning har utskottet valt att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte överväga möjligheten och lämpligheten av att ta initiativet till en internordisk överenskommelse i frågan. Detta anser nog också jag vara den mest realistiska vägen, ty utan internordiska förhandlingar kan vi knappast komma till rätta med problemen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr Nilsson i Svalöv (h).

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Det är uppenbart att man kan lägga flera aspekter på denna fråga, och det framgår också av de anföranden som hittills hållits.

Först och främst kan man givetvis inte bortse från de fiskala synpunkterna. Det kan onekligen vid första påseende verka stötande att skattebelagda varor skall få säljas skattefritt på båtarna i Öresund, vilket medför minskade skatteinkomster för staten med uppskattningsvis — man har gjort flera olika uppskattningar där — tio, elva miljoner kronor om året.

Vi vet också att denna fråga har en lång lidandeshistoria. Och varför har den det? Ja, jag tror det beror på Öresundsledens alldeles speciella status. Herr Brandt förklarade kategoriskt att det inte finns något internationellt vatten i Öresund. Jag skall inte diskutera på den punkten i vidare mån än att säga, att Öresund i stort sett delas i två områden, dels det territorialvatten som Sverige gör anspråk på och dels det, som Danmark har överhöghet över. Det enda som tillhör Sverige på den svenska sidan är tilloppet till hamnarna och själva hamnarna, och motsvarande är förhållandet på den danska sidan. Ute i Öresund finns det likväl, herr Brandt, en strimma av internationellt vatten, där till äventyrs en fribytare skulle kunna lägga ett flytande hotell och bedriva sin verksamhet, därest han så funne för gott. Det viktigaste av allt är dock att det finns en särskild traktat av år 1857, enligt vilken Sverige och Danmark jämte ett flertal sjöfarande nationer i Europa har förbundit sig att tillse att man har fri fart i Öresund och att ingenting hindrar och fördröjer denna sjöfart. Det innebär å andra sidan, att om den danska och svenska sjöfarten där skulle upphöra eller försvåras eller på annat sätt gå tillbaka, så föreligger uppenbarligen icke något hinder för att en icke-nordisk sjöfart träder in, och det möter inte hinder för ett svenskt företag under utländsk flagg — låt oss säga Panamas eller någon annan stats flagg — att bedriva trafik mellan Köpenhamn och Malmö eller mellan Helsingborg och Helsingör. Det är dessa

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

faktiska förhållanden och denna Öresunds status som gör den här frågan så utomordentligt komplicerad.

Den trafik som nu bedrivs ombesörjes helt av den svenska och den danska staten. Samtrafik förekommer och re-partisering av vinsterna äger rum. Om nu den fria försäljningen av skattebelagda varor skulle upphöra i denna trafik är det stor risk för att utländska fartyg eller svenska fartyg under främmande flagg skulle övertaga trafiken i Öresund. Vi skulle då få se de svenska och danska fartygen förlora sina passagerare och en utländsk flotta övertaga denna sjöfart och där bedriva fri försäljning av tobaksvaror, sprit, choklad och annat.

Vad skulle konsekvenserna bli av en sådan omläggning av trafiken? Jo, statens järnvägar och Aktiebolaget Trafikrestauranger skulle naturligtvis komma att få sitta emellan. De gör nu betydande vinster på denna trafik, och den skattefria försäljningen bidrar otvivelaktigt till att öka passagerarfrekvensen och uppehålla inkomsterna för dessa trafik- och restaurangföretag. Jag vill inte hävda att en sådan metod att finansiera trafiken och restaurangrörelsen under alla omständigheter är tolerabel. Om de av motionärerna ifrågasatta åtgärderna skulle leda till att tullavgifter på 11 miljoner kronor inflöte på annat sätt genom andra fartyg, skulle man enligt min uppfattning kunna med jämnmood bära de förluster SJ och TR kunde komma att lida genom förändringen. Om man fråntar SJ och TR den rätt de nu har, är det emellertid mycket möjligt att en omorganisation av sjöfarten ger till resultat att SJ och TR går miste om sina vinster men att de skatteinkomster vi därvid väntar oss kommer att utebli av det enkla skälet att passagerarna drar sig över till de fartyg, där skattefri försäljning äger rum, att passagerare sålunda dras från de svenska och danska järnvägarnas färjor till utländska företag eller svenska företag under utländsk

flagg. Hela detta problem blir därför, som sagt, utomordentligt komplicerat.

När utskottet skrivit att Kungl. Maj:t skall överväga möjligheten och lämpligheten av denna trafik bör man därför lägga stark tonvikt på lämpligheten. Kungl. Maj:t torde nämligen vid utredningarna i detta ärende komma till slutsatsen att denna fråga är mycket mera invecklad än man tidigare trott.

Herr Brandt gjorde gällande att finansminister Kampmann varit entusiastisk för denna sak, och det kan ju tänkas, men jag tror inte att den danska regeringen eller den danska allmänheten var så synnerligen angelägna att stödja Kampmans ståndpunkt i detta fall. Något resultat ledde dessa överväganden under alla förhållanden inte till.

Nu menar herr Brandt att man borde ha särskilda regler för utländska fartyg. Det låter sig sägas! Men det är väl otvivelaktigt att det skulle innebära en viss flaggdiskriminering, om personer, som åker med statens järnvägars färjor, skulle behandlas på ett annat sätt än passagerarna på fartyg av annan nationalitet. Jag tror att det skulle vara mycket vanskligt att ha olika bestämmelser för passagerarnas behandling vid landstigningen från fartygen.

Det låter ju förskräckligt att det skulle vara en sådan ordning på dessa fartyg, att passagerarna dricker så mycket, stör ordningen o. s. v. Men, herr Brandt, har man den minsta anledning att tro att det skulle bli en bättre ordning, om de nuvarande rörelseidkarna slogs ut av utländska konkurrenter? Man bör inte heller överdriva de kvantiteter det här är fråga om. Herr Brandt älskar att röra sig med totalbelopp, men om vi, som järnvägsstyrelsen gjort, slår ut dessa kvantiteter på de 2,5 miljoner resande om året, så blir det 24 cigaretter, 1,79 centiliter sprit och 160 gram choklad per resande. Det är inte fråga om större kvantiteter, och om vi skulle gå alltför bryskt fram, fruktar jag att

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

allmänheten skulle reagera inför en sådan småaktighet.

Naturligtvis vore det önskvärt, att man kunde få fram det idealtillståndet att var och en betalade skatt på varje cigarett han köpte, vare sig det sker på det ena eller andra stället, och att man även på fartygen iakttog alla de bestämmelser, som gäller för svenska medborgare i allmänhet. Då vi emellertid har en trafikled där detta av praktiska skäl näppeligen skulle kunna genomföras utan allvarliga risker, tror jag att Kungl. Maj:t i sin prövning av denna fråga enligt utskottets uppdrag bör erinra sig den gamla latinska sentensen: I tveksamma fall bör man icke agera. Jag tror att det är klokt att här gå mycket försiktigt fram.

Efter vad jag nu sagt har kammarens ärade ledamöter säkerligen anledning att fråga mig, varför jag inte yrkat direkt avslag på motionen. Det är av flera skäl. Bl. a. beror det på att det naturligtvis är en mycket känslig sak, att vi har detta tillstånd. Vidare upprepas detta krav ideligen; det har framförts både av riksdagens revisorer och av tullstyrelserna. Jag tror därför att det vore hälsosamt att det blev en prövning beträffande möjligheterna och lämpligheten att genomföra en reform på detta område. Det är därför som utskottet skrivit att Kungl. Maj:t bör göra en undersökning. Detta innebär inte att utskottet på något sätt vill ställa något krav beträffande utredningens resultat eller beträffande snabbheten i behandlingen av det hela. Man bör se tiden an och noga överväga innan man handlar.

Vad beträffar affärsmännens intressen står åsikt mot åsikt. Deputationer hos utskottet har förklarat, att denna trafik ger mycket stora vinster till de svenska affärsmännen genom danskarnas besök i Sverige, lika väl som de danska affärsmännen tjänar på svenskarnas besök i Danmark. Hur detta konto balanserar tror jag att man aldrig riktigt kan avgöra. I varje fall bör den

saken inte få vara avgörande. Det viktiga är att vi i djupaste nordiska samförstånd försöker komma till ett enigt uppträdande och att vi inte vidtager åtgärder som kan leda till förhållanden som blir tiofalt värre än dem vi nu har.

Jag tror sålunda, herr talman, att det är välbetänkt att vi ansluter oss till utskottets förslag.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag vill med anledning av det sista som herr Sundström sade understryka, att det inte är fråga om att stoppa resandetraffiken mellan de nordiska länderna. Att den skall fortgå är jag lika angelägen om som herr Sundström. Här gäller det en helt annan sak, nämligen om medborgarna skall ha samma skyldigheter vare sig de passerar tullgränsen där nere eller om de vistas någon annanstans i Sverige. Så har också generaltullstyrelsen sett saken. Detta är lika orimligt som att den som passerar den norska gränsen till Sverige med bil skulle få föra över obeskattade varor. Det är ingenting annat som här sker, ty utskottet säger självt i sin skrivning »I de delar som här är av intresse utgöres Öresund av svenskt och danskt territorialvatten». Något internationellt vatten finns sålunda inte. Men självfallet finns det, som jag sade, en internationell rätt, som innebär att fartygen kan passera sundet. Endast svenska och danska hamnar och hamninlopp betraktas som inre territorialvatten, men det är en annan fråga. Eftersom utskottet gjort detta understrykande, är väl saken obestridlig.

Detta argument om utländska båtar har jag aldrig mött vid uppvaktningar för myndigheterna. Det är mer ett påfund av dem som har ekonomiska intressen härvidlag. Jag vill gärna än en gång stryka under att herr Sundström slår in öppna dörrar. Jag skulle inte ett ögonblick kunna tänka mig att yrka på något som innebure, att svenska bå-

Den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken

tar skulle förbjudas sälja dessa varor obeskattade, medan man var tvungen tillåta utländska båtar att göra det. Därmed skulle jag ju inte på något sätt nå mitt syfte. Efter sådana linjer kan det alltså inte bli någon lösning, utan en lösning förutsätter att man verkligen kan stoppa all skattefri försäljning, vilken båt det än gäller.

Vad flaggdiskrimineringen och åtgärderna mot den beträffar har jag ingenting annat att säga till herr Sundström än att jag i det fallet tror på expertisen, när den förklarar att möjligheter finns och redovisar dessa möjligheter. Går det att vidtaga vissa åtgärder, så gör väl Kungl. Maj:t detta — annars inte.

Rörande SJ:s siffror vill jag säga, att hade SJ i yttrandet fortsatt med sitt sifferexperimenterande, så hade man säkerligen kommit till det resultatet, att om försäljningen av obeskattade varor finge fortsätta, skulle det betyda ännu mera pengar till staten.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Här är det inte, herr Brandt, fråga om huruvida vissa samhällsmedborgare skall ha fördelar på andras bekostnad, utan frågan är om vi skall tillåta att fördelarna kan utnyttjas på svenska båtar, eller ordna det så, att det i stället blir lockande för en utländsk trafik att erbjuda dessa fördelar. Herr Brandt säger, att frågan är bara om vi skall tillåta utländska båtar att sälja. Ja, herr Brandt, det är en sak som varken svenska eller danska staten kan göra någonting åt, utan man bestämmer själv på de olika båtarna, vad man skall sälja ombord och vilka biljettpriser man skall tillämpa.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag förstår inte varför inte herr Sundström, med den inställning han har, yrkat avslag på utskottets hemställan. Herr Sundström framhåller att det har gjorts upprepade framställ-

ningar från generaltullstyrelsen om denna sak, men detta kan väl inte få ha någon avgörande betydelse. Herr Brandts synpunkter måste ju färgas av hans intresse att värna om Tobaksmonopolet.

Jag tycker att argumenten för utskottslåtandet har något av futtighet över sig. Dessa företagens synpunkter, dessa fiskaliska synpunkter och dessa s. k. rättvisesynpunkter är i detta sammanhang alltför överbetonade. Jag tror att ett slopande av skattefriheten för ifrågavarande varor på dessa båtar starkt skulle minska resandetrafiken. Bara den omständigheten att den ena förbindelseleden sålde cigaretter 25 öre billigare än den andra medförde genast en strömkantring i resandefrekvensen från den ena linjen över till den andra, som hade de billigare varorna.

En faktor som jag anser att man skall beakta och som inte tidigare har framhållits är vad jag skulle vilja kalla för trivselmomentet. En stor del av nöjet med dessa köpenhamnsresor är faktiskt för många möjligheten att få köpa en smula av skattefria varor. Jag tycker att vi bör göra vad vi kan för att i turisthänsende behålla den lilla färgklicken. Följaktligen, herr talman, yrkar jag avslag på motionen liksom avslag på utskottets punkt 1).

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav först beträffande punkten 1) propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) avslag å utskottets hemställan i denna punkt; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Stockholm begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets

Övergång till helt statlig drift vid gruvor och därtill hörande anläggningar inom Västerbottens län

mening för sig. Jämväl beträffande kontrapropositionen äskade dock herr Eliasson i Stockholm votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten 1) i bevillningsutskottets betänkande nr 36 antager det förslag, som innefattas i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit det under överläggningen framställda yrkandet om avslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 61 ja och 87 nej, varjämte 40 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets hemställan i denna punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Stockholm begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 62 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen återtog nu förhandlingarnas ledning.

§ 13

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner angående ändrad tid för åtnjutande av avdrag vid inkomsttaxering för ränta å kvarstående skatt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Övergång till helt statlig drift vid gruvor och därtill hörande anläggningar inom Västerbottens län

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om övergång till helt statlig drift vid gruvor och därtill hörande anläggningar inom Västerbottens län.

I en inom andra kammaren under nr 141 väckt motion, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade herrar *Holmberg* och *Hagberg* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl.

Övergång till helt statlig drift vid gruvor och därtill hörande anläggningar inom Västerbottens län

Maj:t hemställa om förslag med syfte att från och med 1 januari 1961 övergå till helt statlig drift vid gruvor och därtill hörande anläggningar inom Västerbottens län.

Utskottet hemställde, att motionen II: 141 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Till att börja med vill jag erinra om att frågan om statsdrift vid gruvor och därtill hörande anläggningar i Västerbotten övervägts vid flera tillfällen tidigare. Just nu är det praktiska synpunkter som dominerar, men det är ju tydligt att här också finns principiella skäl för och emot statsdrift. För vår del anser vi att Sveriges samtliga mineraltillgångar bör ägas och bearbetas av staten. Den meningen torde också vara ganska starkt utbredd inom arbetarrörelsen, och bl. a. har Svenska gruvindustriarbetareförbundets kongress givit sin anslutning åt den linjen.

Det finns många skäl för den meningen. När det gäller övre Norrland framträder med särskild styrka det skälet, att det uppenbarligen bara är genom statsdrift som det här kan bli tillräcklig omfattning och differentiering av näringslivet.

Gruvdriften i Västerbotten har ju också hittills varit beroende av statliga insatser, och det är tydligt att det inte heller i fortsättningen kommer att ske något nämnvärt utan sådana statliga ingripanden. Under sådana förhållanden tycker vi att staten helt skall ta saken i egna händer. Det är mycket som talar för att detta skulle kunna innebära ett bättre utnyttjande av Västerbottens mineraltillgångar och ett bättre tillgodoseende av befolkningens intressen däruppe i olika avseenden.

När utskottet i det sammanhanget bara talar om kopparfyndigheterna vill

jag erinra om att den västerbottniska berggrunden har visat sig innehålla guld, silver, bly, zink och mycket annat. Vidare bör man komma ihåg att undersökningarna av mineraltillgångarna i Västerbotten ännu är ytterligt bristfälliga.

Mot den bakgrunden bör man också se vad utskottet har sagt om förädlingen av Västerbottens malmer inom länet. Att därvidlag hänvisa till smältverket i Rönnskär är ett argument av samma slag som om man ville göra gällande att järnverket i Luleå skulle vara den enda och helt tillfredsställande formen för förädling av den norrbottniska malmen. Vi däruppe har mycket större förhoppningar på de industrier vi anser möjliga att etablera på grundval av naturtillgångarna i norr. Jag har också tidigare i en annan debatt i samma fråga erinrat om att det inte finns något koppardragningsverk i Västerbotten, trots att praktiskt taget all kopparutvinning i vårt land sker i detta län. För sådan förädling skickas den västerbottniska kopparn till andra delar av landet, och så är det även beträffande andra mineraler som bryts och anrikas i Västerbotten.

Prognoserna om hur mycket malm som finns i Västerbotten tycks också ha ett märkligt samband med bolagets förhandlingar med staten om legodriftsavtalen. 1950 var det också fråga om nytt sådant avtal, och då fick riksdagen uppgifter om att koppartillgångarna i Rävliedenfältet beräknades bli helt uttömda under loppet av 1950, alltså för åtta år sedan, samt att Adakfältet beräknades vara helt utbrutet om tio år.

Då räknade man med en brytning av 175 000 ton årligen. Men redan 1957 var man uppe i en tre gånger så stor brytning, och enligt en då aktuell plan skulle man inom kort kunna komma upp i en brytning på 1 665 000 ton. Enligt de prognoser vi fick av bevillningsutskottet och kommerskollegium 1950

Övergång till helt statlig drift vid gruvor och därtill hörande anläggningar inom Västerbottens län

borde det alltså redan för flera år sedan ha varit slut med all malm i dessa fält.

Men även vid de fält det då var fråga om räcker malmen fortfarande, och nya gruvor kan tydligen öppnas i hela den utsträckning bolaget finner lämpligt. Däremot försäkras nu lika bestämt som 1950 att det hela skulle bli en dålig affär för staten att driva dessa gruvor. Bolaget vill dock gärna fortsätta driften på de gynnsamma villkor staten erbjuder och göra stora vinster.

Utskottets ledamöter får väl ursäktas om vi under sådana förhållanden tar försäkringarna inför de nya avtalsförhandlingarna med en nypa salt. Det gäller också lovorden för det nya avtal som nu skisserats. En sak är ju nämligen ostridig i fråga om detta avtal, nämligen att det nu blir bättre för bolaget och i motsvarande grad sämre för staten.

Bolaget har tydligen inga verkliga bekymmer för malmtillgångarna i Västerbotten. Därvidlag litar man uppenbarligen till att driften skall kunna fortsättas. Men däremot har man för säkerhets skull garderat sig mot ogynnsamma återverkningar av den kris som hela den kapitalistiska hushållningen nu drabbas av. Det nya avtalet skall nämligen utformas så att bolagets vinster under praktiskt taget alla förhållanden blir oförändrade. Nackdelarna av en sådan nedåtgående utveckling får staten, arbetarna och kommunerna ensamma svida för.

Hela uppläggningsen av det nya legodriftsavtalet sådant det nu skisserats — det är inte färdigt än — är ju i verkligheten avslöjande för de metoder vissa bolag använder för att skinna staten och därmed skattebetalarna. På så sätt har det också blivit ytterligare ett argument för att så snart som möjligt ordna det så att staten själv tar hand om driften av sina gruvor i Västerbotten och därmed också lägger grunden

till en statlig förädlingsindustri även i detta län.

Det är dit vi syftat med vår motion, herr talman, och jag ber därför att få yrka bifall till den.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag tycker egentligen att herr Holmberg i dag har valt ett ganska dåligt objekt för att förstärka den statliga företagsamheten. Om vi skulle förstärka denna verksamhet just nu, skulle detta medföra stora investeringar som inte skulle kunna utnyttjas, och det kan väl inte vara meningen att vi skall skapa ett företag utan bärkraftigt underlag.

Herr Holmberg hade här en del erinringar att göra, och framför allt sade han att detta avtal endast innebär fördelar för bolaget och nackdelar för staten. När han samtidigt påstår att den utbyggnad, som sker nu genom de statliga investeringarna, endast kommer bolaget till godo, vill jag säga att detta inte alls har varit drivkraften. Drivkraften till de nya investeringarna har ju varit önskan att få företaget driftsmöjligt i framtiden och framför allt att skapa sådana förutsättningar att man inte behöver vidtaga driftsin-skränkningar med åtföljande arbetslöshet.

Beträffande den centrala frågan i det nya avtalet, så gäller den ju en ny riskfördelning med hänsyn till att naturtillgångarna är starkt begränsade och ingalunda täcker behovet för en ny förädlingsindustri. De täcker nu bara en tredjedel av Rönskärsverkens kapacitet, och det borde säga oss en hel del i sammanhanget.

Om företaget skall fortsätta i samma takt som under de senare åren — och det är vad investeringen syftar till — innebär ju det att statens del av vinsten blir helt oförändrad, nämligen 90 procent. Det är ju bara en minimigaranti

Övergång till helt statlig drift vid gruvor och därtill hörande anläggningar inom Västerbottens län

man här ger bolaget, samtidigt som staten icke behöver fortsätta att driva ett förlustbringande företag. Det går alltså inte att ha en sådan motivering som herr Holmberg anför och dra sådana slutsatser som han gör, ty argumenten är helt stridande emot varandra.

Det är för resten betecknande att herr Holmberg här börjar med en principiell deklaration om förstatligande. Jag vet att det i denna kammare finns en betydande meningsriktning som inte har någonting emot förstatligande ur principiella synpunkter, och jag har det personligen inte heller, men vid förstatligande bör det finnas reella skäl för åtgärden. Här uppnår staten det mål man rimligen kan sätta. Man uppnår denna stabilitet med betydligt mindre investeringar än som skulle bli erforderliga vid ett förstatligande. Dessutom råder osäkerhet i fråga om malmtillgångarna i framtiden. Dessa är mycket svåra att bedöma i dag. De rör sig om ca fem miljoner ton och är alltså mycket begränsade. De investeringar vi gör nu syftar till att kartlägga malmfyndigheterna. De nya utmålen skapar ju underlaget för en bättre bedömning i framtiden.

Motionen har alltså egentligen ett mycket svagt verklighetsunderlag. Där emot fyller Kungl. Maj:ts proposition de anspråk vi i dag vill ställa, nämligen att företagsamhet i vilken form den nu råkar drivas får de allmänna förutsättningar den behöver för att uppehålla sysselsättningen. Därmed skapas möjlighet att undgå arbetslöshet uppe i Västerbotten, som har varit illa ställt i det avseendet. Det är ett praktiskt resultat som uppnås med Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Den ståndpunkt herr Holmberg här företräder har mycket litet med den praktiska frågan i dag att göra, även om det kan vara intressant med en principiell deklaration.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag har inte samma mening som herr Andersson i Ronneby rörande effekten av investeringarna före och efter ett förstatligande, men jag skall inte uppta tiden med den saken nu.

Med anledning av att herr Andersson i Ronneby inte vill godkänna min karakteristik av det nya avtalet utan påstår att det bara rör sig om en ny riskfördelning, kan det vara skäl att erinra litet om vad det innebär i praktiken. Bolaget får nu 10 procent av driftsöverskottet, som under några år har rört sig om ungefär 5 miljoner kronor per år. Av detta överskott får alltså bolaget 500 000 kronor och staten 4,5 miljoner kronor.

Detta är således vad som sker under nuvarande förhållanden, och det kommer, såsom herr Andersson i Ronneby framhöll, att förbli på detta sätt under förutsättning att driften i fortsättningen kan upprätthållas i samma utsträckning som nu. Men såsom jag redan erinrat om innebär det nya avtalet att bolaget vill gardera sig för den väntade begränsningen av driften på ett sådant sätt, att bolaget hålles helt skadeslöst medan staten får vidkännas avsevärda försämringar. Sjuncker driftsöverskottet på grund av de vikande konjunkturer, som nu förutses, till exempel 3 miljoner kronor, får bolaget enligt avtalet fortfarande 500 000 kronor, medan statens andel minskas från 4,5 till 2,5 miljoner kronor. Skulle det gå så illa, att driftsöverskottet bara blir 1 miljon kronor får bolaget fortfarande 500 000 kronor och blir alltså likställt med staten, som i detta läge också får 500 000 kronor.

Det är i denna situation som det inträder den enda möjligheten för staten att göra sin rätt gällande gentemot bolaget. Staten kan nämligen besluta nedlägga driften, om överskottet sjunker så lågt som under 1 miljon kronor. Så länge arbetarrörelsen har sitt nuvaran-

Övergång till helt statlig drift vid gruvor och därtill hörande anläggningar inom Västerbottens län

de inflytande i regering och riksdag, behöver man väl dock knappast räkna med att staten skall avskeda alla gruvarbetare i Västerbotten och göra alla dem, som i övrigt har sin försörjning förknippad med gruvdriften, arbetslösa. Någon sådan risk lär näppeligen föreligga. Skulle det efter valet i vår bli en borgerlig trepartiregering, kan det emellertid även i fråga om denna gruvdrift uppkomma en ny situation, med nya hot mot sysselsättningsmöjligheterna för gruvarbetarna.

Men hurdant blir då förhållandet mellan staten och bolaget, om vinsten skulle gå ned till exempelvis 250 000 kronor? Jo, då får bolaget hela driftsöverskottet, medan staten, som gjort alla investeringarna, vilka hittills uppgått till närmare 25 miljoner kronor, inte får ett enda öre. Observera att detta gäller gruvor som äges av staten och där driften helt möjliggjorts genom statliga investeringar.

Vi kan inte finna någon vettig anledning till att staten på detta sätt skall skänka bort stora belopp åt privatkapitalister. Däremot inser vi mycket väl att Bolidenbolaget vill tillförsäkra sig fortsatta goda vinster, även om den nu påbörjade krisen skulle få mycket allvarliga verkningar, och detta har bolaget som sagt gjort genom det nya avtalet. Det är naturligtvis svårt att spå om hur det kommer att gå, men även kommerskollegium anser ju att det finns risk för ett starkt minskat driftsöverskott. Utskottet tycker emellertid som sagt att staten helt skall få ta konsekvenserna av detta, medan bolaget på sätt jag här skildrat garderar sig för att erhålla fortsatta goda vinster. Även om driftsöverskottet skulle undergå en femfaldig försämring, blir bolagets vinst oförändrad, och skulle det bli en 20-faldig försämring, gör bolaget fortfarande fina affärer, medan staten fortsätter med investeringarna utan att få ett enda öre i driftsöverskott.

Detta är ett tillstånd som vi för vår del inte kan finna tillfredsställande, och vi har därför förordat att man i stället för att sluta ett sådant dåligt avtal som det här gäller skulle göra en undersökning om möjligheterna att övergå till statlig drift vid de gruvor staten själv äger.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag tror inte, herr Holmberg, att det tjänar mycket till att med siffror försöka bevisa att det här avtalet skulle vara så dåligt. Oavsett vilken verksamhet det än gäller kan ju inte ens staten under längre tid upprätthålla en verksamhet som inte är driftsekonomiskt försvarlig, utan då får det endast ske under en övergångsperiod tills de anställda hunnit placeras i annan verksamhet. Men här föreligger ju helt andra förutsättningar, och här tar staten upp nya utmål och gör ytterligare investeringar för att skapa en tillräcklig råvarubas för verksamheten.

Herr Holmberg säger att bolaget kommer att göra enorma vinster. Ja, när statens andel sjunker till noll, då tjänar bolaget 250 000 kronor för att man åtagit sig att driva statens gruvor enligt kontraktet. Om herr Holmberg anser att det är dessa enorma vinster som skulle diktera bolagets intresse för verksamheten, så har han en mycket underlig uppfattning om företagsamhet. Nej, bolagets intresse måste i detta fall vara detsamma som statens: att råvarutillgången är tillfredsställande och att driften kan upprätthållas i full utsträckning. Även om bolaget inte får mer än 10 procent av intäkterna och staten tar 90 procent, måste detta vara den affärsmässigt riktiga inställningen och det som gynnar både Västerbottens län och de människor som är anställda vid företaget.

Herr Holmberg bör observera att vi i dag har vikande tendenser på koppar-

Fortsatt giltighet av lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

marknaden över hela världen, att malmerna i Västerbotten är ganska lågprocentiga samt att det råder stor osäkerhet om vad malmfyndigheterna innehåller och vad vi i framtiden kan tillvarata. I detta läge måste staten ha ett mycket starkt intresse av att få ett avtal, enligt vilket staten under alla omständigheter garanteras rimlig andel av vinsten och enligt vilket det skapas största möjliga förutsättningar att upprätthålla driften, alltså exakt samma avtal som vi i dag har.

Herr Holmberg är utomordentligt pessimistisk. Det skulle vara beklagligt både för honom och för Västerbottens län om vi skulle komma i sådant läge att staten inte skulle få någon vinst och bolaget skulle få nöja sig med 250 000 kronor för att driva gruvorna, ty då skulle det vara fråga om katastrof för denna industriella verksamhet, och dit hän vill vi inte komma.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs bankoutsiktets memorial nr 11, angående ändring i avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Fortsatt giltighet av lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Föredrogs bankoutsiktets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i

vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 7 februari 1958 dagtecknad proposition, nr 64, som hänvisats till bankoutsiktets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionens bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade lagförslag:

1) Lag

om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1949 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, vilken jämlikt lag den 31 maj 1957 (nr 246) gäller till och med den 30 juni 1958, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1959.

2) Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 7 december 1951 om räntereglering m. m., vilken jämlikt lag den 31 maj 1957 (nr 247) gäller till och med den 30 juni 1958, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1959.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta, likalydande motioner, nämligen inom första kammaren nr 336 av herrar *Lundström* och *Kajser* och inom andra kammaren nr 432 av herr *Magnusson* i Borås m. fl.

I motionerna hemställdes, att riksdagen vid behandling av proposition nr 64 måtte

»1) med ändring av vad Kungl. Maj:t

Fortsatt giltighet av lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

hemställt i proposition nr 64 för sin del besluta sådan lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställs till 25, samt

2) avslå det i propositionen framlagda förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen.»

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 336 och II: 432, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Domö, Mannerskantz, Danmans, Regnéll, Carlsson* i Tibro och *Boija*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 336 och II: 432,

1) för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, med den ändringen att 1 § erhöles följande lydelse:

1 §.

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna,

a) att kassareserv, som avses i 63 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags ineliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst tjugofem procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa — — — eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) — — — tre månader.

Oavsett vad — — — bestämda beloppet.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **REGNÉLL** (h):

Herr talman! Jag skall be att med några ord få kommentera den sats i reservationen, där vi från höger- och folkpartihåll säger att krav på mycket hög kassareserv skulle medföra en allmän desorganisation av kreditmarknaden.

Om bankerna — kanske med bara tre eller sex månaders varsel — blir ålagda att väsentligt öka den del av tillgångarna, som räknas som kassareserv, så måste det ju väsentligt minska de tillgångar, som inte godtas som kassareserv. För att komma dithän måste bankerna vända sig till låntagarna och säga: »Tyvärr måste vi säga upp Ert lån till betalning eller kraftig amortering på närmaste förfallodag. Vi är tvingade till det av den där lagen om 50-procentigt kassareservkrav som socialdemokrater, centerpartister och kommunister röstat igenom.»

Låntagare med god likviditet klarar kanske ett sådant föreläggande genom att offra sin likviditet. Men hur ställer det sig för dem som arbetar med litet eget kapital och stora skulder? Vad jag förstår, har sådana låntagare — hantverkare, handlande, nyetablerade jordbrukare och över huvud nystartade företag — ingen annan möjlighet än att söka sig till den grå marknaden eller försöka avyttra sina tillgångar till företag eller enskilda med god likviditet. Att vända sig med låneframställningar till

Fortsatt giltighet av lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

en annan bank skulle vara lönlöst — bankerna skulle ju alla vara i samma fördömelse. Det behöver väl inte särskilt påpekas, att all nytulning måste inställas i ett sådant läge. I jämförelse med den situationen skulle de senaste årens nog så besvärliga kreditrestriktioner te sig som den gamla goda tiden.

En omständighet till vill jag peka på. Om bankerna tvingas att förvandla en större del än nu av sina tillgångar till spärrmedel hos riksbanken eller till statsskuldförbindelser, vilka ju ger sämre avkastning än affärsmässiga placeringar, så måste bankerna, om de inte vill sänka insättarräntorna, kräva högre låneräntor av den hopkrympta fria sektorn. Med största sannolikhet skulle alltså de låntagare, som skulle komma att stå kvar efter den stora låneslakten, få räkna med högre räntor än tidigare.

Var och en som röstar för en höjning av kassareservkravet till den för svenska bankförhållanden orimligt höga siffran av 50 procent, utsätter kreditmarknaden för uppenbara risker att desorganiseras med stora påfrestningar på låntagarna som följd.

I övrigt, herr talman, återstår beträffande kassareservlagstiftningen bara att konstatera, att finansministern nu förskansar sig bakom kreditmarknadsutredningen, där han vet sig enligt praxis vara ganska oåtkomlig.

I bankoutskottets utlåtande nr 12 behandlas också ränteregleringslagen. Om den kan i korthet sägas, att den nu är orimligare än någonsin.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, av herr Domö m. fl.

Herr BOIJA (fp):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Regnéll här sagt. Beträffande ränteregleringslagen vill jag bara konstatera, att den är en oformlig företeelse i dagens läge, och den har heller aldrig i något samman-

hang kunnat tillämpas. Den möttes också av hård kritik från praktiskt taget samtliga remissinstanser när den infördes 1951 och lagrådet avstyrkte den också, ett par fakta som vi anført i vår reservation. Utvecklingen har visat att lagen är fullständigt överflödig, inte minst i samband med den omläggning av penningpolitiken som skett i vårt land under de senaste åren. Lagen torde alltså, herr talman, utan saknad kunna avvecklas.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Frågan om bankernas kassareserv har vi behandlat så många gånger tidigare här i kammaren att den för kammarens flesta ledamöter är en gammal bekant. Jag är emellertid förvånad över det sätt varpå herr Regnéll och även herr Boija argumenterar för sin reservation. Konsekvenserna av deras resonemang är ju att de är motståndare till att vi alls har en sådan beredskapslagstiftning som här föreslås. I princip är det ingen skillnad mellan vad utskottet har föreslagit och vad reservanterna här föreslår. De säger uttryckligen att de i princip delar departementschefens uppfattning. Skillnaden mellan deras ställningstagande och utskottets är alltså en gradskillnad.

Vi har haft en bestämmelse sedan 1954 om att det skall kunna krävas upp till 50 procents kassareserv av bankaktiebolagen. Vi har emellertid inte behövt tillämpa den lagen. I dagens läge håller en rad större banker en kassareserv som överstiger de 25 procent som reservanterna här förordar.

Herr Regnéll är bekymrad över att låntagarna skulle få det besvärligt i ett sådant läge att låna pengar i bankerna. Men det är ju detta man har avsett, herr Regnéll! Det ingår som ett led i den restriktiva ekonomiska politiken.

Vem som sedan har röstat igenom

Fortsatt giltighet av lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

förslaget är ovidkommande. Det verkade precis som om herr Regnéll ville göra gällande att det var mindre anledning att respektera lagstiftningen, därför att de och de röstat för dess tillkomst.

Jag vill också erinra herr Boija om att folkpartiets representanter i vår riksbanksledning har förordat 35 procent och inte 25 procent i likhet med herr Boija och andra folkpartister i utskottet. Jag dristar tro att folkpartiets representanter i riksbanksledningen bättre förstår sammanhangen i detta avseende än de av folkpartiets ledamöter som sitter i bankoutskottet.

Herr talman! Med vad jag har anfört hemställer jag om bifall till bankoutskottets förslag.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Sköldin framhöll att det endast är fråga om en kvantitativ skillnad i utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning om kassareservernas höjd. Detta understrykes ju också i reservationen. Det är alltså nog så riktigt, men skillnaden är ändå väsentlig och betydelsefull. Det kan erinras om att när man 1954 föreslog denna höjning från 25 till 50 procent, motive-rades den med att bankerna redan lojalt uppfyllt de krav som riksbanken ställt genom de s. k. frivilliga kreditbegränsningarna. Detta var väl strängt taget ett tecken på att affärsbankerna var samarbetsvilliga. Man kan då finna det märkvärdigt att tacken för detta skulle bli en ytterligare skärpning av de krav som en lagstiftning ställer på bankerna.

Sedan försökte inte herr Sköldin på något sätt bemöta de farhågor jag hade inför de svårigheter som skulle uppkomma för låntagarna den gång bankerna faktiskt behöver dra tillbaka redan utlämnade krediter. Herr Sköldin sade bara att det innebar svårigheter. All right, det är ju svårigheterna vi är ute efter, sade han. Det är väl ändå litet

väl hårt formulerat. Kreditpolitiken bör väl gå ut på att med minsta möjliga svårigheter för låntagarna uppnå de resultat vi alla siktar till. Godtar man den synpunkten, förefaller det orimligt att arbeta med ett medel, som inte i främsta rummet hindrar en kreditexpansion, utan försöker att i efterhand rätta till de besvärligheter som vållats av finanspolitiken.

Jag vill på nytt fastslå att det här är fråga om en skillnad i uppfattningen om procentsatsens höjd. Vi anser att man överdimensionerat kraven genom detta procenttal 50. Man är bättre betjänt av att hålla siffran sådan den var före 1954 års höjning.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Därest man skulle företaga en uppmjukning av här föreliggande bestämmelser finns det ett annat alternativ som jag inte vill undanhålla, en ytterligare räntehöjning, alltså att begränsa människornas möjligheter att låna pengar genom att göra pengarna dyrare. Jag förstår att herr Regnéll anser detta vara en bättre åtgärd än den nu föreslagna, men för mig och bankoutskottets majoritet är den inte acceptabel. Vi anser redan nu att räntan är alldeles för hög.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Om herr Sköldin menar, att man på höger- och folkparti-håll är i princip intresserad av en hög ränta, då vill jag göra klart för honom att han har fel. Det har väl ofta deklarerats från vårt håll att vi, som i långa stycken söker ta till vara näringslivets intressen, också måste sikta till en låg ränta. En naturlig låg ränta är ju till fördel för ett starkt näringsliv här i landet.

Sedan har herr Sköldin rätt i att om konkurrensen om kreditmedlen drivs dithän, att staten övertar en allt större del av de resurser som finns, då blir

Avgifter vid exploatering av grus- och stentäkter

det trängre för de andra kredittagarna. Ett resultat av detta blir att räntan stiger, som den gjorde i somras.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i utskottets utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid röstärkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 77 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart efter annat bankoutsrottets utlåtanden och memorial:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350),

nr 14, i anledning av väckta motioner

om årlig utgivning av en utförligare matrikel över riksdagens ledamöter, nr 15, i anledning av väckt motion om utarbetande av en plan för olika lösningar av en ombyggnad av riksdagshuset, och

nr 17, angående användande av riksbankens vinst för år 1957.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 18

Avgifter vid exploatering av grus- och stentäkter

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om uttagande av särskilda avgifter vid exploatering av grus- och stentäkter.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 150 i första kammaren av herr *Strandler m. fl.* samt nr 174 i andra kammaren av herr *Thapper m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om uttagande av exploateringsavgifter vid grus- och stentäkter att användas för naturvårdande uppgifter».

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motionerna I:150 och II:174 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i överensstämmelse med vad utskottet angivit.

Utskottet hade bl. a. yttrat:

Utskottet finner det uppenbart att större belopp måste ställas till länsstyrelsernas förfogande för de ändamål, varom nu varit tal, men kanske framför allt för att ge möjlighet till planläggning, inventeringar och andra förebyggande åtgärder, så att exploateringen av grus och liknande tillgångar inom ett län kan samordnas i stort till gagn främst

Avgifter vid exploatering av grus- och stentäkter

för de kulturvärden, som nu hotas, men kanske även för det ekonomiska utbytet av utvinningen. Emellertid anser utskottet det vara vanskligt att uttala någon bestämd mening hur detta bäst bör ordnas. Goda skäl talar otvivelaktigt för en avgiftsbeläggning ur den synpunkten att råvarans fördyring endast kan bli helt obetydlig. Å andra sidan inger en dylik specialavgift för ett allmänt ändamål vissa betänkligheter ur principiell synpunkt och på grund av de praktiska svårigheter, som kan tänkas bli förenade därmed. Det skulle säkerligen icke heller vara lämpligt att lägga alla grustag under avgiftstväng oavsett storleksordning. De minsta grustäkterna, där endast en eller annan kubikmeter uttas emellanåt, måste självfallet i allmänhet, om de ej åstadkommer särskild skada, lämnas utanför.

Reservation hade avgivits av herr *Åhman*, vilken ansett, att ovan intagna stycke i utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Utskottet finner — — — helt obetydlig. Å andra sidan inger en dylik specialavgift för ett allmänt ändamål vissa principiella betänkligheter. Man bör även beakta de säkerligen proportionsvis stora kostnaderna för kontroll och uppbörd, som ett genomförande av förslaget om avgifter skulle medföra. Det skulle säkerligen — — — lämnas utanför.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *ÅHMAN* (fp):

Herr talman! De motioner som här behandlas innebär ett enligt min mening ur ekonomisk synpunkt verklighetsfrämmande projekt och borde nog ha avstyrkts av utskottet. Då nu den möjligheten inte tillvaratogs — det finns ju en del människor som har särskilt intresse för extra avgifter och skatter — ansåg jag mig nödsakad att reservera mig mot utskottets motivering så att jag åtminstone för egen del kunde be-

visa, att jag tagit avstånd från vad som här föreslås. Av den anledningen har jag gjort ett tillägg med en enda sats till motiveringen och yrkar att riksdagen skall uttala att man även bör beakta de säkerligen proportionsvis stora kostnaderna för kontroll och uppbörd, som ett genomförande av förslaget om avgifter skulle medföra. En del av remissmyndigheterna är av fullständig samma mening.

Jag förmenar att detta förslag i all sin välmening är synnerligen oförståndigt ur ekonomisk synpunkt. När jag läste motionen fick jag en vision av vad som hände när bränslekommissionen handlade sitt uppdrag under det första världskriget. Man anskaffade då en mängd ristuggare och lokomobiler och körde ut dem i skogarna för att skaffa bränsle för diverse ändamål, vilket endast föranledde kostnader för anskaffande av denna materiel, då produktionen gick åt för att hålla lokomobilerna i drift. Enligt min mening skulle ett bifall till motionerna föranleda ungefär samma resultat: för kontroll och inkasering av dessa avgifter får man utgifter för ungefär samma belopp som man får in. Många remissinstanser har också uttalat att kostnader för naturskyddsändamål bör bestridas med vanliga statsmedel. Jag delar helt den uppfattningen. Man kan ju inte belasta alla möjliga slags förnödenheter med små avgifter för att täcka kostnaderna för diverse ändamål, vilka i och för sig är önskvärda.

Av dessa anledningar har jag ansett mig nödsakad att avge en reservation till utskottets utlåtande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets motivering med det tillägg, som jag har gjort i reservationen.

Häri instämde herr *Rubbestad* (cp).

Herr *LEVIN* (s):

Herr talman! Herr *Åhman* tycks ha blivit synnerligen betänksam mot vad utskottet har skrivit i denna sak. Ändå

Avgifter vid exploatering av grus- och stentäkter

är utskottet till åtminstone 99 procent enligt med herr Åhman. Det är en enda liten halv mening som han vill ha inskjuten. Där utskottet skriver: »Å andra sidan inger en dylik specialavgift för ett allmänt ändamål vissa betänkligheter ur principiell synpunkt och på grund av de praktiska svårigheter, som kan tänkas bli förenade därmed» vill herr Åhman i stället att man skall skriva: »Å andra sidan inger en dylik specialavgift för ett allmänt ändamål vissa principiella betänkligheter» — så långt har han alltså precis samma uppfattning som utskottet. Sedan fortsätter emellertid herr Åhman: »Man bör även beakta de säkerligen proportionsvis stora kostnaderna för kontroll och uppbörd, som ett genomförande av förslaget om avgifter skulle medföra.» Endast med ändring av ett par ord vill alltså herr Åhman säga precis detsamma som vi övriga i utskottet.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få erinra utskottets värderade vice ordförande om att det fanns flera ledamöter i utskottet som vid överläggningen hade precis samma uppfattning som jag. Att jag föreslog en så liten ändring i motiveringen, berodde på att jag ville bereda möjlighet för alla att godta denna passus. Visserligen har i utskottets utlåtande refererats vad olika remissinstanser säger, men i själva motiveringen har man inte tagit upp skälen för att motionen borde avstyrkas, utan man har bara tagit med den motsatta uppfattningen.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! När herr Åhman yrkar på ändring av ett par ord i motiveringen men ansluter sig till utskottets hemställan, kan väl herr Åhman inte med den obetydliga ändringen komma ifrån sitt ansvar för vad utskottet här har skrivit.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få erinra kammaren om att motiveringen i ett utskottsutlåtande bör vara sådan, att den kan tjäna till ledning för en eventuell utredning. Jag menar att det hade varit värdefullt om man anfört de båda synpunkterna på denna sak. Jag är av precis samma mening som en tidning, som häromdagen skrev om ett utskottsutlåtande, att man talade om »å ena sidan» och »å andra sidan» men att man borde ha en mening. Jag ber här att få en mening antecknad i motiveringen, men utskottet vill inte ens ha en mening om både den ena och den andra sidan, utan det vill bara ha »å ena sidan».

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åhman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-pro-

Interpellation ang. vården av unga människor vid ålderdomshem tillsammans med äldre kronikerfall — Interpellation ang. utvidgad granskning av räkenskaperna för Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

positionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogos vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner dels om obligatorisk vägbelysning längs vissa trafikleder dels och angående ansvaret för att ur trafiksäkerhetssynpunkt godtagbar belysning kommer till stånd; och jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20

Interpellation ang. vården av unga människor vid ålderdomshem tillsammans med äldre kronikerfall

Ordet lämnades på begäran till

Fröken **ELMEN** (fp), som anförde:

Herr talman! Det torde knappast råda några delade meningar om det otillfredsställande i att yngre människor vårdas vid ålderdomshem eller motsvarande vårdinrättningar, avsedda för ett äldre kroniker Klientel.

Situationen inom kronikervården är emellertid f. n. sådan att det visat sig omöjligt att uppehålla den mycket angelägena differentieringsprincipen. Ett stort antal yngre människor med kroniska åkommor vistas sålunda år efter år vid ålderdomshem eller liknande inrättningar. Det rör sig i stor utsträckning om vanföra. En utredning, som utförts av De vanföras riksförbund, visar sålunda att inte mindre än omkring 250 personer under 40 år är intagna vid våra ålderdomshem. Därtill kommer ett

okänt antal vilka vårdas i hemmen av äldre föräldrar under ofta mycket svåra förhållanden såväl för den sjuke som för dennes föräldrar eller andra anhöriga.

Båda dessa vårdformer måste både fysiskt och mentalt verka pressande för de sjuka. Inte minst hänger detta samman med bristen på produktiv sysselsättning. Många av de unga invaliderna har tidigare genomgått arbetsträning — eller har möjlighet att tillgodogöra sig sådan — och har förutsättningar att göra en insats i näringslivet till nytta såväl för sig själva som för samhället.

Deras situation skulle bli en helt annan och bättre om det funnes större tillgång till skyddade verkstäder, arbetshem o. s. v. Resurserna härför är emellertid knappa och möjligheterna till en utvidgning f. n. i stor utsträckning beroende av enskilda initiativ.

Med hänvisning till det sålunda anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Ar herr statsrådet i tillfälle att lämna en redogörelse för i vilken utsträckning unga människor vårdas vid våra ålderdomshem eller motsvarande vårdinrättningar tillsammans med äldre kronikerfall och vilka åtgärder herr statsrådet ämnar vidtaga i syfte att komma till rätta med dessa missförhållanden.

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Interpellation ang. utvidgad granskning av räkenskaperna för Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **RIMÅS** (fp), som yttrade:

Herr talman! Vid förundersökningen i ett s. k. mutmål i Göteborg för någon

Interpellation ang. åtgärder i samband med föreslagen annullering av leveranser av jagarna Lappland och Värmland samt minfartyget Älvsborg

tid sedan framkom bl. a. att en statlig bilinspektör, som tillhör styrelsen för Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, i ett flertal fall fått ut dubbla rese- och traktamentsersättningar för tjänsteresa, som företagits i samband med sammanträde i Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, som därvid också betalt rese- och traktamentsersättningar för samma resa. Då Nationalföreningen för sin verksamhet åtnjuter statsbidrag — för innevarande budgetår uppgående till 450 000 kronor — synes här av statsmedel ha utbetalts dubbla ersättningar. Med hänsyn till att riksräkenskapsverket endast har beretts möjlighet att taga del av föreningens vinst- och förlust- samt balansräkningar ävensom revisionsberättelse, men ej äger granska föreningens räkenskaper, förefinnes vissa svårigheter att upptäcka dylika dubbelutbetalningar till statstjänstemän.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att såsom villkor för statsbidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande föreskrives att riksräkenskapsverket beredes möjlighet att granska föreningens räkenskaper i deras helhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Interpellation ang. åtgärder i samband med föreslagen annullering av leveranser av jagarna Lappland och Värmland samt minfartyget Älvsborg

Herr HELEN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt propositionen om försvaret föreslår försvarsministern att det av riksdagen 1956 beslutade byggandet av jagarna Lappland och Värmland

samt minfartyget Älvsborg skall annulleras. Det har framkommit att, därest dessa annullationer genomföres, allvarliga sysselsättningsvärigheter och svåra övriga problem kommer att uppstå för flera av de företag med vilka kontrakt redan för flera år sedan tecknades angående dessa leveranser. Sälunda skulle bl. a. vid AB de Lavals Ångturbin enligt uppgift arbetslöshetsrisk uppstå för drygt 200 personer vid årsskiftet 1958/59.

Trots att redan före årsskiftet försvarsberedningens arbete avancerat så långt att klarhet förelåg beträffande storleksordningen av de inskränkningar i de marina byggena som skulle bli nödvändiga, har något som helst meddelande icke lämnats vederbörande leverantör angående de annullationer som kunde komma att ske beträffande turbinmaskinerierna till ovannämnda fartyg. Så sent som den 1 mars 1958 underrättades vederbörande i brev från kungl. marinförvaltningen att beställda arbeten skulle fortsätta. De annullationskostnader av storleksordningen 40—60 miljoner kronor, som enligt det nu föreliggande förslaget skulle kunna komma att åvila statsverket, har alltså på grund av underlåtenhet att i tid varsla om risk för orderns annullering oavbrutet ökats, även efter den tidpunkt då försvarsberedningens arbete avslutats. Mot denna bakgrund framstår det som nödvändigt, att försvarsministern inför riksdagen lämnar ett omedelbart klarläggande av de dispositioner regeringen ämnar vidtaga för att åstadkomma minsta möjliga förlust för statsverket och snabbast möjliga arrangemang för att förhindra uppkomsten av en svårartad sysselsättningskris vid berörda industrier. Det måste också klarläggas i vilken mån möjlighet föreligger att genom fullföljande av viss del av de gjorda beställningarna samt försäljning av därvid färdigställda fartygsdelar eller helt fartyg minska den förlust för statsverket som synes ound-

Interpellation ang. åtgärder i samband med föreslagen annullering av leveranser av jagarna Lappland och Värmland samt minfartyget Älvsborg

viktig och samtidigt bidra till sysselsättningsproblemets lösning.

Jag hemställer därför om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställa följande frågor:

Är herr statsrådet villig att omedelbart lämna en redogörelse inför riksdagen beträffande de åtgärder som vidtagits i samband med föreslagen annullation av leveranser till jagarna Lappland och Värmland samt minfartyget Älvsborg?

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidtaga för att minska de förlustrisker för statsverket och den sysselsättningskris vid berörda företag som synes oundvikliga i samband med ovannämnda annullationer?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till yrkesundervisningen; samt

från bevillningsutskottet:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår höjning av statens andel av totalisatormedel.

Vidare anmäldes och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 177, angående sjukgymnastverksamheten; och

nr 178, om utredning rörande hjälpbehovet hos vissa eftersatta grupper av medborgare.

§ 24

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner om en förutsättningslös utredning angående statschefens ställning i en modern svensk parlamentarisk demokrati,

nr 15, i anledning av väckta motioner angående Sveriges ombildning till republik, och

nr 16, i anledning av väckt motion angående lagändringar i syfte att möjliggöra kostnadsfritt tillhandahållande åt politiska partier av s. k. äktamakekuvert vid vissa allmänna val;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till folkskoleväsendet, folkbildningsåtgärder m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1958/59 till medicinska högskolan i Umeå m. m.,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid farmaceutiska institutet,

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1958/59,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1958/59,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid örlogssvarven m. m.,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr 83, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1958/59 till Främjande av läringsutbildning hos hantverksmästare,

nr 84, i anledning av kamrarnas skilj-

aktiga beslut i fråga om statsgaranti för budgetåret 1958/59 för lån till hantverks- och småindustriföretag, och

nr 85, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om villkor för användningen av anslaget för budgetåret 1958/59 till Avsättning till fonden för idrottens främjande;

bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin; samt

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av väckt motion angående vissa lättnader i kreditrestriktionerna för tryggande av kommunal upplåning,

nr 20, i anledning av väckta motioner angående hotellnäringens kreditproblem,

nr 21, angående anslutning av HSB:s sparverksamhet till ungdomens lönsparande, och

nr 22, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående ändrad lydelse av § 31, mom. 1 bankoreglementet.

§ 25

Anmäldes följande Kungl. Maj:ts till kammaren avlämnade propositioner:

nr 124, med förslag till förordning om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m. m.,

nr 131, angående statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget, nr 133, angående vattenvårdens organisation m. m.,

nr 136, angående godkännande av vissa avtal om förvärv och överlåtelse av fastigheter, m. m.,

nr 142, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 och 3 mom. folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469),

nr 143, angående löneförmåner m. m. för viss läkarpersonal,

nr 145, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt, m. m.,

nr 146, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat,

nr 147, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.,

nr 148, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasaretet, och

nr 150, med förslag till viss ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 26

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhåller jag vördsamt om frikallelse från riksdagsarbetet under tiden 9—12 april på grund av sjukdom. Läkarbetyg översänds separat i efterhand.

Hemavan den 6 april 1958.

Stellan Arvidson

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 27

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.35.

In fidem
Gunnar Britth